

Dnešek



ROČNÍK I.

V PRAZE 29. SRPNA 1946

ZA Kčs 3.50

A právníci mlčí . . .

JUSTUS

Dva pokusy

WALTER TSCHUPPIK

Nevyjasněné otázky plánování

ING. KAREL DOLEŽAL

Kde vznikne velký český román?

EDVARD VALENTA

Kdo má pravdu: Kreon nebo Antigona?

M. MACHOVEC

Werwolfův deník

Demokracie je diskuse? — Samomluva kolektivů a mlčení osobností — Co bude s bilancemi znárodněných podniků — Politické komando v pohraničí pokračuje — Rodina a škola — Jaký máme tisk? — Dovolená na Slovensku — Prečo nerásť z vlastných síl? — Jak zmnohonásobuje mechanisace výkon horníka — Kdo to dělá lépe? — Vysokoškoláci a pracovní povinnost — O nový životní styl — Žena o novém životním stylu — Agraria rediviva?

**DOBŘE HOSPODARIT
A DOBŘE
POJISTIT!**



Rolnická
VZÁJEMNÁ POJIŠŤOVNA

Rusky od Rusů, anglicky od Angličanů

dopolední - odpolední - večerní kursy

Spolek pro povznesení vzdělání, Praha I,

REVOLUČNÍ 15 - Telefon 604-24

Literatura a mluvnice ke zkouškám. — Vyučují rodilí
Rusové a Angličané s univ. vzděláním.
Odpol. a več. kursy **FRANCOUZŠTINY.**

Co chce Francie

MAURICE DÉJEAN

velvyslanec Francouzské republiky v Česko-
slovensku

ZÁSADY A CÍLE FRANCOUZSKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

*Tato přednáška je nepochybně nejlepším vý-
kladem o nynější francouzské zahraniční poli-
tice, jaký posud máme.*

Práce

*Kdo chce pochopit postup Francie v otázkách
OSN i v bezprostředních evropských problé-
mech, musí sáhnout po tomto instruktivním
a lehce srozumitelném výkladu.*

Svobodné Slovo

40 stran, cena brož. 20 Kčs. Dodá každý knih-
kupec.

Fr. Borový

Kancelářský nábytek

psací stoly, stolky pod psací stroj, aktíné, registratury pří-
mo ze skladu dodává firma

KAREL HÁJEK, PRAHA V.,
Malsjova ulice 15, zadní trakt, telefon 617-22.

Knížka, kterou by měl pročíst každý, jemuž svoboda
není prázdňným pojmem a jemuž záleží na zdravém, ne-
závislém a odpovědném vývoji národní kultury a národ-
ního charakteru.

VÁCLAV ČERNÝ

POZDRAV MRTVÝM

Útlý, krásně vypravený tisk, obsahující řeč, kterou
autor proslavil v červnu 1945 v Národním divadle na
paměť padlých spisovatelů.

Grafická úprava a obálka prof. Fr. Muziky. Cena 20 Kčs.

U knihkupců

FR. BOROVÝ



Ústav moderních řečí

ČÍSLA MLUVÍ ZA NÁS

18.169 posluchačů

zapsaných do našeho ústavu a jeho pobo-
ček ve školním roce 1945—46 může vám
býti nejlepší zárukou

dobré jazykové školy

ZÁPISY do všech oddělení angličtiny, ruš-
tiny, francouzštiny, španělštiny atd.

VYUČOVÁNÍ dopoledne, odpoledne, ve-
čer — školy - koleje - kursy.

PROSPEKTY A INFORMACE:

Praha II, Spálená 18 • Tel. 236-76

OBSAH DNEŠKA Č. 22: JUSTUS: A právníci mlčí... — DR JURAJ ŠUJAN: Tuka a náš národ. — DR O. SCHMIDT: Je generální ředitelství znárodněných podniků úřad? — EDMOND KONRÁD: Improvisace nad dílem jednoho autora. — J. BRDEČKA: Trampoty s lidovým filmem. — DR RICHARD GREGOR: Závodní rada jako zaměstnavatel. — Na čem závisí dvouletý hospodářský plán. — Mezi výrobcem a spotřebitelem. — Právo na štěstí. — Odborníci a politikové. — Proč musí být odsun Němců proveden. — Komunisté o kritice. — Agraria rediviva? — Kulturní zpravodaj.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TŘ. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 188.—, na pět roků Kčs 84.—, na čtvrt roků Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 8.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Ve-
leba. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 88.

Justus

A právníci mlčí . . .

II.

Nebezpečí zvratu

Zvrat, který provedl nacismus v oboru trestního práva, šel tak daleko, že možno charakterisovati německé soudnictví jako návrat do nejstarších dob trestního práva, do dob práva klanového a krevní msty. Rasové pojetí národa ukazuje na příbuzenství, neboť základem práva klanového a principu krevní msty byla rozšířená rodinná či čeleď, spojená krevním svazkem. Provázena byla kultem předků a žijící byli spoutáni neviditelnými svazky se svými předky. Kdo nebyl členem klanu, byl pokládán za nečlověka, který neměl nárok na nic. Z tohoto pojetí vznikla představa krevní msty. Tato krevní msta byla institucí, která své doby byla rozšířena po celém světě a byla tedy světovým právem.

Co bylo podstatou krevní msty? Cituji Hanse Fehra, švýcarského filosofa právního, jednoho z nejproslulejších, z jeho spisu »Tragika v právu«:

»Jaké byly pohnutky, z kterých se zrodila krevní msta? Nemůže býti pochyby, že hrdinské smýšlení bylo hlavním motivem. Mužům plným síly a hrdinsky smýšlejícím nestačí výrok soudní. Jejich krev žene je k násilí. »Krev volá po krvi!« volají a tasí své meče. Čest celého klanu je ohrožena. Jest nečestné přijmouti peníze nebo hodnotu peněz místo zabitého syna či zavražděného otce . . . Nešlo pouze o motiv hrdinský, také účta k předkům tu silně spolupůsobila. Pokládalo se za povinnost pomstít zemřelého. Zemřelý měl nárok na pomstu. Byl tu ovšem také jiný motiv, a to motiv strachu. Bylo pokládáno za nebezpečné neprovést mstu, neboť mrtvý, který nebyl pomstěn, nenašel klidu v hrobě, nemřel tak řečenou druhou smrtí. Mnozí kmenové byli ovládnuti představou, že nepomstěný jest nepřitelem, který nutí způsobováním škod rodinu k mstivému činu . . . Platí tu také zákon msty psychologii objevený, kterého nutno použítí k vysvětlení. Tento zákon zní: Co pasivně utrpíš, máš aktivně jiným způsobit. Nietzsche prohloubil tento zákon odůvodněním, že mstitel, pokud poslouchá tohoto zákona, uvědomuje si svoji ještě po ruce jsoucí moc, a to ho utěšuje.«

Celá historie právní byla dlouhým bojem, kterým společnost snažila se vymaniti z představ, ovládajících období krevní msty. Prvním krokem bylo zavedení peněžitých pokut (Wehrgeld). Právo státem stanovené teprve po dlouhých bojích s právem obyčejovým také za pomoci představ daných ponětím o právu přirozeném zvládlo poněmhu instituci práva krevní msty. Historik právní zná velmi dobře, že vývoj nepokračuje jenom v jednom směru, ví, jak časté jsou úplné zvraty. Z historie římského práva, jeho úpadku a pak obnovy i z právní praxe denního života ví, jak různé druhy práva stále se prolínají. Jestliže rozeznáváme právo zákonné, právo obyčejové, právo přirozené a právo božské, pak v historii shledáváme, jak tyto čtyři druhy práva často se potkávají a utkávají mezi sebou. Tyto konflikty různých druhů práva, na př. práva obyčejového a práva stanoveného s právem přirozeným, právě tvoří to, co bylo nazváno Hansem Fehrem »tragikou v právu«.

Je samozřejmé, že není nebezpečí nějakého úplného zvratu do dob minulých, ale je vždycky nebezpečí, že určité zbytky barbarství mohou znovu oživnouti, a myslím proto, že jest povinností právního světa, aby si uvědomil nebezpečí, které záleží v tom, kdyby nějaké

relikvie barbarských systémů měly v nové době nabýti určitého rozmachu. V našem právním životě by se mohly vyskytnouti zříceniny dávných dob, které by nemohly připravovati radost ani romanticky založeným lidem.

Rozpor zásadních hledisek

Co je překvapujícího na rozdvojení názorů na rozsudek ve věci protektorátní vlády, spočívající na tom, nazváno bylo logika v právu, není ani ta okolnost, se dnes ozývají hlasy, kritizující mírnost rozsudku, ja spíše okolnost, že ve veřejném mínění bylo viděti obava, že rozsudek bude vydán pod tlakem politických přání, že nepůjde o rozsudek zcela nezávislých soudců. Bylo viděti, že velká část veřejného mínění těžce nesla přestavu, že by výrok soudcovský mohl býti výrazem pohyblivých mocenských přání a nikoli výrazem skutečně nezávislého soudu. Jde-li se na kořen věci, pak by vyšlo najevo, že velká část veřejnosti žije ve strachu před používáním násilí. Není divu, že lidé, kteří přečkali vládu teroristickou jsou velmi citliví tam, kde se domnívají, že ještě neprobíhá živá úplná svoboda. Zaviněno je to tím, že je ještě značná nedůvěra k demokratickému základu státu. Základem demokracie jest právo na opozici (loyální, v smyslu anglickém). Tak aspoň dnes charakterisuje demokracii známý historik Guglielmo Ferrero, vyhnatý Mussolinim ze Ženevy, ve spise, vydaném po jeho smrti »Pouvoir«. Ve skutečnosti tato definice demokracie jest jen obměna těch definic, které vycházejí s hlediska, demokracie předpokládá určitou stejnorodost svých občánů, takovou stejnorodost, že přehlasovaný jest ochoten podrobiti se rozhodnutí neschvalovanému, ovšem předpokladu, že má možnost dále za své přesvědčení bojovat a cestou přesvědčování jiných přivoditi změnu (Lowell). U nás stále ještě mnozí nevěří, že tato »svoboda opozice« jest dána, a žijí v stálém strachu, nejdě o skutečnou demokracii. Tito nevěřící ovšem právě svou nevěrou jsou s to rozleptávati důvěru v novou vládu. Sami svou nedůvěrou trpí nejvíce. Oni totiž zapomínají, že svou nedůvěrou vyvolávají nedůvěru i druhé straně, t. j. obavy před posílením živlů režim nepřátelských. A tak strach jedné strany posiluje strach druhé strany. Tento rostoucí vzájemný strach podlamuje nutnou důvěru a může se státi pak i pramenem afektní msty. Bylo by neštěstím, kdyby dnešní rozpor v názrech na rozsudek měl se státi pramenem takové rostoucí nedůvěry. Věci všech lidí dobrého úmyslu musí býti, aby přispěli k odstranění této nedůvěry. Poslední díl Ferrerovo »Moc« zabývá se mnoho právě tímto zjevem vzájemně rostoucího strachu a ukazuje zejména výstižně, jak všechny činy diktátorů byly vlastně diktovány strachem, který byl vyvolán pocitem nelegitimitnosti, jak se autor vyjadřuje, nelegitimitnosti jejich postavení. Člověk dnešního režimu právě možno očekávati, že nemá nejmenšího důvodu, aby propadl pocitu nějaké nelegitimitnosti. Přehlédnou-li se všechny vlády evropské možno říci, že s hlediska legitimitnosti ve smyslu, jak užívá Ferrero, žádná vláda není legitimitnější než nynější vláda. Proto působilo tak příznivě, že vláda svým prohlášením, hledíc k množství se protestům proti rozsudku, postavila se na klidné stanovisko a poukázala na nezměnitelnost rozsudku. Tato sebejistota byla právě nejlepším prostředkem uklidnění. Jestliže se však nyní po projevu vlády objevují snahy po obnově rozsudku, nutno skutečně klásti si otázku, zda ten, kdo tak činí, uvědomuje si nestátníckost a nebezpečí svého postupu. Není pochyby, že, kdyby mělo dojít k obnově rozsudku, šlo by o akt, který by otrásl vírou ve skutečně demokratický základ státu, vírou v možnost opo-

sice. Právníci by měli poukázat na absurdnost obnovy procesu na základě požadavků, pronášených na lidových schůzích. Obnova jest myslitelná jen tehdy, kde lze nalézt nové skutkové okolnosti, které by byly s to, kdyby je první soudce znal, změnit jeho rozhodnutí. Je samozřejmé, že táborské projevy nemohou znamenati žádnou změnu skutkových okolností. Podstatu věci nutno vysvětliti na příkladu: Nemalý význam ve sporu měla ta okolnost, zdali jeden odsouzený byl či nebyl členem SD. Soud v tomto případě neměl úkol provésti nějakou subsumpci právní, ta byla nepochybná, neboť kdyby byl onen člen protektorátní vlády skutečně býval členem SD, nebylo by mohlo býti pochybnosti o trestu smrti. Soud však v daném případě neprováděl jen právní subsumpci, nýbrž též skutková zjištění. Tato skutková zjištění, to jest více než pouhá subsumpční činnost, to jest — jak právě právník by měl vyložit — velmi komplikovaná činnost, kde soudce vnitřně spolupůsobí na základě svých vlastních zkušeností, bohatších v tom směru, než jsou zkušenosti normálního člověka, aby ze všech možných náznaků, tedy nejen výpovědí, rekonstruoval skutečnost, zjistil, jak se věc skutečně měla. Že by si národní soud vedl v tomto směru snad stranicky, to jest nesvědomitě, ne jako soudce, nikdo se neodvažuje tvrditi. Nemůže býti pochyby, že, jestliže učinil soudce zjištění opačné, t. j. že nešlo o členství v SD, resp. že nebylo prokázáno, učinil tak po svědomitém uvážení. Jen nový důkaz o tomto členství by mohl býti důvodem obnovy. Nemůže však býti důvodem obnovy, jestliže v davech by se šířilo na př. přesvědčení, že šlo o členství. Kdyby to tvrdily i miliony, nebyla by tato okolnost sama o sobě způsobila, aby mohla býti důvodem obnovy.

Práce soudcovská není jen prací nějakého subsumpčního stroje, nýbrž jest to práce tvořivá, kde soudce buduje z různých znaků konstruktivně určitou minulost. Tu může prováděti jen kompetentní soudce, soudce s určitými vědomostmi, s určitými zkušenostmi, podle určitých pravidel; musí ji prováděti osobnost a tato práce osobnosti nemůže býti nahrazena davovým projevem.

Neproveditelnost obnovy

Jest ostatně otázkou, zda prakticky obnova by mohla býti proveditelná; mám na mysli, že sotva z daných okolností by se našel ihned soudce, který by se takového úkolu ujal. Máme všichni o našich soudcích — ať už sem tam určité nedostatky vytýkáme — mínění co nejlepší. Naši soudci se osvědčili i v dobách okupace. Jisté jsou poměry v našem soudcovském sboru lepší, nežli byly poměry na př. ve vojenské justici shnilého Rakouska. V této justici jest znám, a to z aktů, které byly po první světové válce uveřejněny deníkem »Arbeiter-Zeitung«, jako příklad křiklavosti případ, který připouští určitý úsudek, jak by se asi zachovali naši soudci:

V roce 1915 na počátku války po čtyřech dnech nepřetržitého bombardování jedné pevnosti v jižním Tyrolsku, v době, kdy již posádka a zejména velitelé byli v bezvědomí pod dusícími plyny, podařilo se jednomu vojákovi vyvěsiti bílý prapor. Italové přestali bombardovati, ale nepřiblížili se, poněvadž v tom viděli lest; proto bylo možno posádku vystřídati a důstojníky přivésti k vědomí. Polní soud musil případ vyvěšení bílé vlajky souditi a zprostil velitele a ostatní důstojníky. Rozsudek nebyl potvrzen velitelem sboru, jímž byl arcivévoda Evžen, zvaný obecně »krvavý pes«, a konal se druhý soud, který, aby vyhověl přání nejvyššího velitele, odsoudil důstojníky k docela mírným trestům se zachováním jejich hodností. Tento rozsudek měl za následek, že členové soudu byli rozstrkáni po jiných posádkách a případ se projednával znovu v Innsbrucku. Arcivévoda Evžen podepsal projev, v kterém odsoudil mírnost rozsudku a poukázal na to, že podle zásad vo-

jenských z důvodů vyšší racionality vojenské každý případ vyvěšení bílého praporu musí být stíhán nejpřísnějšími tresty, t. j. smrtí. Dlouho se nenašel žádný referent, který by se ujal úkolu vésti nový proces, až se našel jeden soudce, známý alkoholik. Ten provedl spor a odsoudil důstojníky k trestům na 7 a 8 let, avšak i tento soudce-alkoholik, a to úmyslně, jak dodatečně vyšlo najevo ze zjištění obhájce ex offio, ulevil svému svědomí tím způsobem, že vyhotovil rozsudek, který na žádný způsob nemohl býti potvrzen. Do spisů připojil rozkaz arcivévody Evžena a neuvedl žádné důvody. Uvedl přímo, že důvody nemůže soud uvést, poněvadž je příliš zaměstnán. Samozřejmě, že rozsudek nemohl býti potvrzen a došlo k čtvrtému přelíčení. Tehdy byla věc přikázána do kompetence velitelství sboru v Linci. Při tomto novém přelíčení byli pak důstojníci zproštěni obžaloby na podkladě dobrého zdání, které podal jednak nejvyšší vojenský zdravotní úřad o přičetnosti souzených, a nejvyšší velitelství pevnostního dělostřelectva, které prohlásilo, že pevnost nebyla ve stavu způsobilém k další obraně. Velitel sboru, generál Tschurtschenthaler rozsudek potvrdil. Tento výsledek rozružil nejvyšší kruhy a výsledkem byl, že generál Tschurtschenthaler byl sesazen a vzal si z toho důvodu život. Není známo, zda z pocitu falešné hanby či na znamení protestu. Bylo nařízeno provésti nové řízení pro dosažení obnovy, řízení však bylo úmyslně vedeno tak dlouho, až se Rakousko rozpadlo. Jak viděti z tohoto případu, nebyl výsledek tak zcela nepříznivý pro úroveň vojenských soudců rakouských, jimž se dá vytýkati jen nejvyšší slabošské kompromisování, a přece byl případ publikován jako ostuda. Nedovede si představit, že by při vysoké úrovni našeho soudnictví mohlo se dosáhnouti nějakého výsledku. Z toho důvodu nutno viděti ve volání po obnově rozsudku jenom pokusů nikoliv odstraňovati rozpor, který se při posuzování rozsudku ve veřejnosti objevil, nýbrž naopak zesilovati jej ke škodě státu. Toto volání odporuje stanovisku vlády, projevenému v jejím prohlášení, z něhož bylo patrné, že vláda pokládá věc za rozhodnutou.

Z prohlášení vlády je vidět síla, sebejistota — vlastnosti nepostradatelné každému režimu. Radikalismus požadavků bývá projevem slabosti, strachu. Takový strach, jaký domníváme se, že vyzařuje z agitace pro obnovu procesu, jest s to spíše rozleptávat základy dnešního režimu, než posilovat. Pevnost jeho nezávisí na počtu oprátek nebo počtem soudem uložených roků vězení. Základy jeho jsou pevnější, než by byly změny rozsudků, vymáhané politickým nátlakem. Ti, kdo burcuje veřejnost voláním po obnově, počínají si stejně bláhově, jako ti, kdo by chtěli zpevnit granitové základy výměnou za zdívo z lepenic.

p o z n á m k y

Demokracie je diskuse?

Ze demokracie je diskuse, to nelze považovat za výměr, nýbrž jenom za okřídlené slovo. T. G. Masaryk, kdyby byl býval přesvědčen, že tento výrok je dostačující na vystižení problému demokracie, mohl klidně umlknout po jeho proslovení a dál se věci nezabývat. On se však stal filosofem demokracie; úslovím o diskusi však chtěl zřejmě poukázat na metodu demokratického soužití. Kdo to však bere za výměr, počíná si tak rozumně, jako kdyby tvrdil, že život je mluvení. Mluvení jistě k životu patří, ale životem samo o sobě není. Podobně demokracie. Ta je něčím tak složitým, že její definice by musila být hodně delší, aby vzbuzovala důvěru a respekt. Máme i jiná a výstižnější rčení: demokracie je spolupráce; demokracie je vzájemná kontrola; demokracie je úcta k osobnosti druhého; demokracie je kompromis; demokracie je svoboda (jež smáší jen čestné kompromisy); demokracie je slušnost a spravedlnost; demokracie je trpělivost atd. Tyto krátké výroky samy o sobě demokracii nedefinují, nýbrž spíše souhrn všech. Husitská demokracie, jak známo, nevystačila jen s diskusemi a traktáty

(a nebylo jich málo), nýbrž byla vedena i zbraněmi v občanské válce domácí. Je z toho vidět, že i diskutování má své meze, patrně tam, kde počíná být na úkor práci, lidskosti a tvorbě. Ani kompromisování není nic, co by vzbuzovalo vždy úctu, i když je ho v demokracii třeba více, nežli kdekoli jinde. Nemělo by se však kompromisovat s pravdou. Je zarážející, jestliže táž událost je různými místy a směry rozličně popisována; a to nikoliv snad jen žurnalistickými ochotníky, nýbrž instancemi úředními a poloúředními. Jaký obraz o věci si má potom udělat lid, »jediny zdroj moci« ve státě? Je možno dobře vykonávat nějakou moc a nebyti dobře informován?

Diskuse bývají často mrtvým bodem demokracií, jakousi slepou uličkou — to je tam, kde jejich přemíra bývá doprovázena nedostatkem dobré vůle. Mohli bychom říci, že demokracie je spíše pracující nežli diskutující. Práce je láska, řekl Masaryk. Měli bychom se však zamyslet nad tím, proč demokratická diskuse vede tak málokdy k dohodě a proč se lidé spíše setkají v práci nežli v myšlení. Je to i náš československý případ. Bude asi třeba vzít na pomoc psychologii. Karel Čapek už nám kdysi svým polovážným a položertovným způsobem pověděl, jakými »zákony« se řídí diskuse u nás. Není to legislativa povznášející. Diskutující dvojice se podobá často asymp. totám hyperboly, jež se setkávají až někde v nekonečnosti. Demokracie ovšem nemůže tak dlouho čekat, než se setkají, jsou mimo jiné také činem. Také se zdá, jako by diskutující strany byly naladěny na různou vlnu, takže je »příjem« velmi stížen, ba zdá se zhusta, že všechno to vlnění je pouhá slovní cupanina, jež na trhu dorozumění má velmi nízký kurs. Je-li diskuse zároveň kritikou, pak máme někdy dojem, jako by kritické střely, proti sobě vysílané, byly pouhými mimoběžkami, což v lidové řeči možno vyjádřit ve zkratce: já o voze, ty o koze.

Nejzávažnější je, jestliže diskutující národ by se nedovedl dohodnout o nejzákladnějších formách svého soužití; jestliže pojmy životního významu by byly naplňovány různorodým obsahem. Tady je pak nutno se zastavit, osvobodivě vydechnout a říci si: demokracie je také rozum a strážlivost. Demokracie má určitou škálu hodnot a musí vědět, kterým z nich má dát přednost před druhými. Jako každý mistr, i mistr diskuse pozná se v omezení (nikoliv v neomezenosti). Život je také tajemstvím a je často cosi nesdílitelného a nesdílitelného v lidských individuích. Odlišné rodové a životní zkušenosti a dispozice činí z lidí problémy. I proces myšlení je takovým otázkám. Proto demokracie je především respekt k osobnosti (nikoliv k osobivosti) a dobrá vůle mezi lidmi na zemi. Ta dělá zázraky.

Vánoční thema? Nikoliv. Denní chléb. F. Humler

Samomluva kolektivů a mlčení osobností

Kdo byl celou válku odkázán na tisk usměrňovaný panem Wolframem von Wolmar a panem von Gregorim, mohl si stěžovat nejen na to, že tento tisk byl odňat svému účelu, sloužit totiž zájmům vlastního státu, ale pociťoval také trpce, že veřejné mínění se musilo uchýlit do šeptané propagandy. Byla to ovšem vynikající zbraň, tato šeptaná propaganda, neboť bylo možno jen neschůdně postihnouti její šířitele. Byla to však také zbraň dvojsečná, poněvadž, jak známo, fama crescit eundo, a také ve válce pověst rostla kráčeje. Nebylo pak divu, že přibývalo lidí, kteří byli stále ochotni věřití zprávám z tohoto pramene a můžeme říci s dobrým svědomím, že kdyby nebylo zahraničního rozhlasu, těžko bychom byli přežívali oněch šest let.

Domnívali jsme se tedy, že po válce bude svoboda tisku obnovena. Byla také skutečně obnovena, ale ne celá. Pravda je, že každý si může napsat do novin, pokud mu to otisknou, co chce. Není předběžné censure. Nemůže však vydávati noviny každý. Toto právo je vyhrazeno jen celonárodním korporacím, a to ještě ne každé a ke každému účelu, nýbrž jen v těch případech, kdy to uzná za vhodné příslušný sbor při ministerstvu informací.

Stoupenci této úpravy projevují potěšení nad tím, že konečně bylo dosaženo správného stavu. Pravi, že konečně je ta tam doba, kdy si mohl vydávati noviny každý, komu se zamanovalo, a měl na to dost peněz, a kdy takové noviny mohly sloužit nekонтроlovaným zájmům. Na druhé straně lidé, kteří nesdílejí plně tento názor, jsou toho domněni, že takové opatření znemožňuje vytvoření skutečného veřejného mínění. Nemáme veřejného mínění, máme možnost přečíst si v denním tisku mínění politických stran a některých všennárodních korporací.

Snad by nebylo dobře zůstávati na povrchu věci. Podíváme-li se trochu hlouběji, zjistíme dvě závažné skutečnosti: 1. že je obtížno mluvit o úplně demokracii tam, kde není kon-

troly, a 2. že nynější denní tisk nemůže tuto kontrolu dobře obstarávati proto, že je vydáván právě interesenty, kteří mají býti kontrolováni. Nemůžeme se spokojiti s tím, že jedna strana kontroluje druhou; v mnohých věcech jsou strany navzájem shodné a není záruky, že není takové shody i ve věcech, které by vyžadovaly kontroly. Připomeňme si jen malý příklad. Když se jednalo o parlamentních volbách o příslibě změny v místních, okresních a zemských národních výborech, došlo v Plzni a v Olomouci k incidentům, které demokracii nesvědčí. Ulice se pokusila diktovat svým zvoleným zástupcům. Několik dní bylo v tisku rušno; ale jen právě tak dlouho, dokud strany nedosáhly shody. Pak se provedlo narovnání, a funkce olomouckého starosty bylo použito jako platidla za funkci pizeňského primátora. Toto řešení bylo ve zřejmém rozporu s vůlí zvolených zástupců lidu. Stalo se však, a poněvadž strany a korporace nejsou pochopitelně ochotny odsouditi to, co samy provedly, zavládlo ticho. Nechceme tu říci, že jednota Národní fronty nestojí za takový ústupek; chceme však jasně vysloviti, že je určitý způsob, jak tyto věci dělat nelze, a že tento způsob byl zvolen právě v případě pizeňsko-olomouckém. Kdyby byl v republice nezávislý denní tisk, řekl by snad, že se strany měly dohodnout bez ostudy a ne až po ní. Neřekne to však, poněvadž ho není.

To je jeden příklad za všechny; netřeba pochybovati, že by bylo možno snéstí jich více a docela obecně lze položit otázku, zda se strany jednotlivě i dohromady pokládají za činitele, který je chráněn proti chybám. Jistě si o sobě nic takového nemyslí. A přece jsou toho mínění, že nemají býti vydávány kontroly tisku, který by na nich nebyl závislý.

Ovšem, jakmile bychom vyslovili, že každý jednotlivec, aniž si k tomu opatřil krycí jméno všennárodní korporace, může započítí s vydáváním denního listu, sotva bychom to mohli odepřiti komukoliv. Ale je třeba uvážiti předně, že takový nezávislý list by byl vydán kontrole tisku nikoliv nezávislého. Za druhé by učinilo nejmenších potíží ustanoviti, že může býti zastaven každý list, který poškozuje zájmy republiky nebo ohrožuje mravní úroveň čtenářů, při čemž by ovšem bylo nutno takové ustanovení velmi obezřetně precizovati, aby je nebylo možno obcházeť, ale aby ho nebylo možno ani zneužívat k potlačování tisku, který by se provinil svědomitým vykonáváním kontroly. Moc zastaviti list by musila býti ponechána v rukou nezávislého soudu.

Toto je snad řešení, které by umožnilo obnoviti svobodu vydávati noviny bez nebezpečí, jimiž nám hrozí stoupenci nynějšího řešení; kdo by začal vydávati list se špatnými úmysly, nevydával by ho patrně dlouho.

Myšlenky, které daly vznik nynějšímu řešení, nejsou navzdorem revoluce. Již před válkou byl spor o přednostech či vady tisku závislého a nezávislého. Jejich podstatu snad správně vidíme v rozporu o význam osobnosti. Lidé, kteří se domnívají, že sto jednotlivců má více pravdy než jeden jednotlivec právě proto, že jich je víc, jsou stoupenci výhradního vydavatelství stran a korporací. Toto snad bude jednou pravda, až dojdeme k tomu, že sto mravenců má více práva než jeden lev. Zatím tomu však tak není. Kdo se někdy zamyslí nad způsobem, jak se tvoří tak zvaná kolektivní vůle, došel nakonec vždycky k jednotlivci nebo malému počtu jednotlivců, kteří o ní fakticky rozhodují. Jak se vytváří kolektivní vůle v ÚRO za vedení Zápotockého, jak se vytváří v lidové straně za předsednictví Šrámkova? Není přece sporu o tom, že tyto osobnosti skutečně vedou a rozhodují, i když nechceme bráti v nejmenší pochybnost jejich úctu k mínění vedených. Je to ostatně jejich odpovědnost a nedovedeme si představit, jak by v těchto obtížných dobách mohla Ústřední rada odborů vykonati to, co vykonala, kdyby nebylo silné osobnosti Antonina Zápotockého. V kolektivě se ostatně člověk nestává lepším, nežli je jako jednotlivec, a jestliže nás nekla-me paměť, sociologové mají o davu menší mínění než o jednotlivce, kteří jej tvoří. Nevidíme tedy důvodu, proč by se mělo předem usuzovat, že časopis vydáván korporací, bude vykazovati vyšší stupeň odpovědnosti než časopis vydáván jednotlivcem. Aspoň praktické zkušenosti mluví o tom, že kolektivní vydavatelstvo působí redaktorů více nesnázi než potěšení, a rozhodně mu neusnadňuje práci a rozhodování o obsahu a linii listu.

Již před minulou válkou jevíly politické strany tendenci uchopti co největší podíl moci ve státě a zbavovati se jakýchkoli vlivů, které nevycházely z nich. Nyní se jim tedy podařilo zbaviti se též kontroly veřejného mínění, reprezentované nezávislým tiskem. Jsme toho mínění, že by taková kontrola mohla býti demokracií jen na prospěch a nakonec by prospěla i stranám; a vyslovuji toto mínění, i když jsem příslušníkem

jedné z těchto stran, a snad právě proto. Je třeba, aby vedle kolektivů měla právo promluvit také osobnost. Nemáme jich pohřchu mnoho; snad právě proto bychom jim měli dát slovo.

Dr. Vladimír Minářik

Co bude s bilancemi znárodněných podniků

V 18. čísle časopisu Dnesek zmiňuje se —ly—, jak je těžké dostati nějaké zprávy z našich úřadů. Při čtení tohoto článku jsem si uvědomil, že vlastně nemáme oficiální zprávy o prosperitě zestátněných podniků. Bylo již na to několikrát v různých denních listech i týdenících poukázáno, ale doposud bez výsledku. Ještě nenapadlo žádného ředitele zestátněné továrny, aby dal uveřejnit výroční bilanci, ačkoliv by to bylo jejich povinností. Akciové společnosti musí výroční bilance uveřejňovat, ačkoliv to jsou podniky více méně soukromé. Zásadní chyba jistě byla, že na to nebylo pamatováno při sestavování dekretu o zestátnění průmyslu, ale myslím, že by se dala napravit nějakým dodatečným nařízením.

Máme na tom všichni zájem, aby zestátněné podniky prosperovaly a jistě by to bylo i pro dělníky těchto podniků při dobrém výsledku povzbuzením a při špatném výsledku s připojením patřičného komentáře by se pravděpodobně vzbudila větší soutěživost mezi dělníky jednotlivých podniků.

Myšlím, že by bylo potřeba, aby si některý list vzal tuto věc na starost a soustavně ji propagoval. Nestačí do věci jen fuknout a vzápětí od myšlenky utéci. Zdeněk Podracký

Politické komando v pohraničí pokračuje

Od počátku osidlování pohraničí uplatňovalo se v pohraničí politické komando. Teměř všichni občané očekávali, že volbami dne 26. května toto komando skončí. Ale myšlím se. Komando pokračuje, třebaže prostředky uhlazenějšími.

Předseda živnostníků velké politické strany obohází živnostníky druhých politických stran a upozorňuje je, že už mají jenom několik dní času, aby přestoupili do jejich strany, chtějí-li získat svou živnost nebo obchod do vlastnictví. Rozumí se, že uvedený pan předseda je také funkcionářem okresního národního výboru a že svou hrozbu dovede náležitě zdůraznit.

Národní správce průmyslového podniku dostane za sebou v krátkých intervalech pět návštěv. První návštěva jen bodře pohovoří a o politice se zmíní jen letmo, druhá důkladněji a poslední návštěva vysloví svůj požadavek naplno. Je-li nář. správce člověk samostatně myslící a odmítne přestup, naznačí mu návštěva, že nemusí hned podepsat přihlášku, že stačí prohlásit přede dvěma svědky, že určitě v době pozdější do jejich strany přestoupí. Přitom ovšem důležitě naznačí, že se jedná o trvalé obsazení podniku a že jejich strana má na toto obsazení rozhodující vliv.

I v kalamitě ovoce a zeleniny se uplatňuje politický teror. Ředitel hospodářského družstva přijímá ovoce a zeleninu od rolníků, kteří neměli s družstvem smlouvy o odběru ovoce a zeleniny, poněvadž jsou jeho stranici. Na druhé straně nepřijme vůbec žádnou zeleninu ani ovoce od rolníka, který měl smlouvu s družstvem, protože tento je jiného politického smýšlení.

Mladý stavitel a jeho asistent pracují po jeden a čtvrt roku v pohraničí jako skuteční stačanovci. Neznají pracovní doby a okna jejich kanceláře svítí pravidelně hluboko do noci. Od namáhavé práce jsou oba vyochtíli a zasloužili by si skutečně odměny v soutěži o budování republiky. Ale chyba lávky. Nejsou politicky organizováni, politickým námulvám dosud vždycky odolali a myslí stále jen na svou práci. Za to ovšem musí vytrpět četná příkoří. Při přidělování materiálu, pohonných hmot, čekají vždycky drahé hodiny, německé síly jsou jim odebrány právě ve chvíli nejnevhodnější. Nelze ani vypsat všechny ty drobné potíže a ústrky, kterých je třeba takovým lidem zakusit.

Není proto divu, že mnoho lidí v poslední době z pohraničí odchází. Máme zprávy ze všech pohraničních okresů, že velmi často odcházejí z pohraničí ti nejlepší lidé. Život se jim tu stal prostě nesnesitelným. Mezitím velmi často praví darebáci nejsou ani potrestáni, ani z pohraničí odstraněni. Máme příklady, kdy činovníci fašistických organizací, majitelé svatovláckých orlic, bohopustě v pohraničí rádí a využívají politického postavení.

Politické strany ohlásily ve svých řadách čistku. Je třeba upozornit na nebezpečí, aby čistku neprováděli právě ti lidé, kteří mají být vyčištěni. Po našem soudu nestačí, aby se těmito záležitostmi zabývaly pouze politické strany, ale je třeba, aby

také vláda a příslušní orgánové konali svou povinnost. Nescíslněkrát bylo již opakováno, že pohraničí je problém pro republiku nejzávažnější. Je proto nutné, aby se při řešení všech problémů v pohraničí dbalo co nejzjistlivěji spravedlnosti a všechny vlivy, které ohrožují spravedlnost, aby byly bezohledně potřeny.

vk

Rodina a škola

Jedním z nejzávažnějších odstavců vládního programu jsou velmi dalekosáhlé, dlouho již plánované reformy školské. Jejich realizace bude svým významem rovnocenná velkým dekretům socializačním z loňského roku. Na reformních návrzích pracovali význační odborníci pedagogičti. Reforma nesmí být dílem jen jejich. Proměna školského systému svými důsledky primárními i odvozenými zasáhne do všech oblastí života, nejen do sféry kulturní, ale i do sféry sociální a hospodářské. Má a musí být proto posouzena z nejrůznějších aspektů; každá překotnost a unáhlenost, každá nedomyšlenost a jednostrannost mohly by se zle na budoucnosti národní a státní vymstít.

Zádoucí bude především, aby své slovo k budoucí škole pověděla i dnešní rodina. Vždyť výchovu dítěte — před školou i současně se školou, provádí ona; vždyť rodina to je, jež nejtrvaleji a nejvýznamněji, byť ne vždy nejsoustavněji, spolupůsobí při formování dětského charakteru; vždyť rodina je a musí být v ustavičném kontaktu se školou; vždyť škole nesmí být lhostejný zájem rodiny na dětské budoucnosti.

Když před časem prof. dr. Josef Macek velmi bystrě a poutavě, nabádavě a kriticky se rozepsal o aktuálních problémech školských, říkalo se a tuším že i psalo, že byl k svému zájmu zejména o školu střední přiveden interesem rodičovským. Zaplať Pán Bůh za takové zájmovce! A jen ještě více jich, více těch, které škola a její budoucnost zajímají z interusu o budoucnost jejich dětí.

V připomínkovém řízení o novém zákonu školském nelze opomenout rodičovská sdružení, pečlivě a úzkostně starostlivě strážce zdravého nitra naší školy, věrně a pozorně sledovatele všech správných i bludných kroků českého školství. Nelze nepřeslechnout hlasu těch, kdo by chybný krok nebo dokonce nepromyšlený experiment pocítili o nejbolestnější a nejtěžší — rodičích školských dětí.

Oni to jsou, kteří mají právo říci své slovo k zavedení povinné výchovy předškolní, tedy k problému, který se nejméně dotýká meze hranic práva školy a státu na dětskou duši. Oni to jsou, kteří jsou oprávněni říci, co žádají od jednotlivých stuňů školských pro své děti a jak si přejí vymezit vztah školy k praktickému životu a jeho potřebám.

Nejsou to jen učitelé a profesori, kteří jsou legitimováni k formulaci plánovaných školských reforem. Při málokteré osnově zákonné shřetne se tolik zájmů a zájmečků, často navzájem protilehlých, jako při osnově zákona o reformě školské.

Vysoké školy všech směrů, odborníci hospodářští i političti, representanti vědy i umění, všichni mají svaté právo vyjádřit se k této nad jiné závažné a významné věci.

Především však je nutno, aby své slovo řekla rodina. Aby je pověděla na podkladě zkušenosti s jednotlivými typy škol. Aby je řekla svobodně a nezávisle od politických vlivů s reálným a strizlivým pohledem na existenční budoucnost svých dětí.

Parlamentní činitelé, kteří budou o školské reformě v poslední instanci rozhodovat, budou mít ulehčeno své odpovědné a těžké rozhodování, budou-li mít k dispozici přehledný obraz všech stanovisek k školské reformě a budou-li zejména vědět, co soudí o jednotlivých úsecích reformy činitelé nejpovolanejší: rodina, o jejíž děti při tomto velkém díle především jde.

Rodina to byla, jež naši školu zachránila za Gehenny okupace svým pomocným a náhradním vlivem před moravcovskou zkázou. Rodina, která děti vychovávala československy, když škola je musela, aspoň navenek, vychovávat háčovsky a protektorátně. Budme rodině vděčni za tento mocný vliv záchranný a sebezáchovný a popřejme jí i v budoucnu, aby vedle školy měla na život dítěte vliv, který tato dobrá vila duše našeho dítěte plným a nejsvětějším právem zaslouží.

Jiří Zhoř

Jaký máme tisk?

Lze pochopit, že náš tisk ještě nemůže plně vyhovovat svým úkolům. Má stále ještě nedostatek místa a v některých dnech je do té míry zaplněn významnými mezinárodními — právě nyní zprávami o pařížské konferenci — že zbude málo místa na jiné záležitosti.

Přechodné nesnáze tisku spočívají spíše v lidech než v papíru. Pravda je, že značná část předválečných novinářů byla usmrcena za okupace; nevelký počet jich je vyřazen pro svou činnost za války. Nyní je celkem běžný zjev, že nových novinářů je v redakci převaha. Za normálních poměrů ovšem také přicházel do redakcí noví lidé, a je to samozřejmé. Těchto nových lidí však bylo vždy současně málo a nepůsobilo potíží, aby zapracovaní novináři si je vzali na starost a zaučili je. Dnes však má zapracovaný novinář ve většině redakcí práce nad hlavu a nezbyvá mu prostě času pro mladé adepty novinářství. Tak se stává, že se tyto mladí lidé musí prokousávat sami ke svým zkušenostem, staří novináři jsou přetížení prací a výsledek je vidět na průměrné úrovni denního tisku.

Kdyby se mě někdo jako pravidelného čtenáře všech českých deníků zeptal, v čem spatřuji závady, uvedl bych napřed výhradu, že nelze vyjádřit se o tom paušálně. Jsou listy, které jsou na své předválečné úrovni, nebo ji takřka dosahují; jiné se jí vzdalují více, až se dostávají po žebříčku úrovně dosti hluboko dolů. Nomina sunt odiosa a proto nejmůžeme.

Odpověděl bych však na otázku především poukazem na to, že denní tisk nevyužívá dostatečně pramenů, které má po ruce. Hospodářská redakce ČTK by o tom mohla vyprávět celé romány, ale také jiné zpravodajské prameny by si mohly právem omočit. Veřejnost na příklad neví nic o tom, že byly uzavřeny československo-polské hranice, a kdyby se o tom něco dověděla bez fádneho vysvětlení, bylo by hrůza šeptandy. A přece čteme v britské informační službě, že k tomuto uzavření hranic došlo proto, aby byl znemožněn ilegální odchod židů do Palestiny. Jindy jsme mohli čísti ve zprávách zahraničního rozhlasu, které vydává ministerstvo zahraničních záležitostí, že americký křižník přijel do Bosporu s tureckým vyslancem ve Washingtonu na palubě; to byla — je tomu delší čas — událost nikoli bezvýznamná, a český čtenář má právo se o ní dovědět. A takových zpráv, které byly vydány a nebyly uveřejněny, je mnoho.

O domácích reportáží některých listů lépe nemluvit. Mnohdy stačí zatelefonovat na ministerstvo, do Pražských vzorkových veletrhů a pod. a zpráva je hotova. Jen málo — která redakce používá těchto možností a jsou denní listy, kde pojem původní zprávy takřka neexistuje.

Takových stížností by mohlo být vysloveno mnoho. A přece musíme uznat, že náš nynější tisk má určité velmi zřejmé přednosti proti předválečnému. Není v něm sensací. Krvavé příhody, které dříve zabíraly značnou plochu v mnohých listech, jsou vyhubeny; na druhé straně u mnohých listů stoupala politická tendence, která se leckdy neostýchá skreslovat a zamlčovat.

Bude patrně trvat ještě nějaký čas, než se náš tisk dostane na svou předválečnou českou úroveň. Snad nebudě škodit, když i potom budeme nároční, a budeme žádat, aby se snažil o úroveň světovou. Neboť především tisk dělá svého čtenáře, naopak již méně.

Dovolená na Slovensku

Slovensko je stále předmětem zájmu našeho veřejného života. Časté projevy předních politiků, články různých odborníků, zájezdy novinářů — to vše nemůže neprospěť. Ale odpusťte mi, mám nedůvěru ke všemu, co je organizováno více či méně oficiálně. Myslím, že oficiální způsob jednání nebývá vždy dost upřímný. Udělejte to jinak. Zajedte si na příklad do jednoho z nejčistších a nejkrásnějších krajů Slovenska, kde měkká slovenština zurčí jako tamější křišťálové horské bystřiny, kde žije památka velkého Hviezdoslava, do kraje, který svou čistotou krásou vábil každoročně bratry Čapky, Josefa Horu, Jaroslava Křížku a mnoho jiných; zajedte si na Oravu. Prosim — ale nedělejte to jako ti ostatní, kteří přijedou s padesáti zavazadly, ubytují se v přepychovém hotelu a jejich »poznání« Slovenska spočívá v každodenní »tuře« na koupaliště a zpět, v nejlepších případech dva kilometry za vesnici na nejbližší kopeček. Uvědomte si, že Slováci jsou lidé velmi zbožní, pracovití a citliví na každý projev, kterým se od nich odlišujete více než je třeba nebo se nesnažíte pochopit či př-

způsobit se jejich způsobu života. Nezapomeňte pozdravit někde v úmorném vedru na kamenitých horských políčkách, nebo si raději vyhrňte rukávy a jděte s nimi hrabat seno, ukažte jim, že jste jako jedni z nich, uvidíte, jak jejich nedůvěřivost zmizí a jak si vás budou vážit; sedněte si vedle copatě Marky na rozhrkaný vozíček, na kterém rozváží poštu z Podbielcu až nahoru do Zuberce pod Liptovské hole; poptejte se na to či ono; sedněte si v Roháčích tam u polských hranic se slovenskými turisty k ohničku a zazpívejte jim několik slovenských písní — budete překvapeni, kolik českých písniček vám zazpívají v odvetu oni; povykládejte si se slovenskými studenty a profesory v Dolním Kubíně nebo i kousek dál v Turč. Sv. Martině; jen prosím vás se nedivte, jako ta dáma z Prahy v Oravském Podzámku, že slovenské děti nechodí jenom v roztrhaných šatečkách, halenách či v kroji, ale také v docela hezkých bluzičkách městského střihu. Neukazujte také, že jste přijeli jen proto, abyste vypili, snědli a koupili všechno, co je tam k dostání v míře větší a volnější než u nás. Uslyšíte a uvidíte tak mnoho zajímavých věcí, které vás rozhodně víc potěší než zarmoutí. Dovoňte, abych vám něco z toho pověděl.

V roce 1938 navštívili jsme Slovensko naposledy. Po rozjásaných dnech všesokolského sletu byla to dost studená a nepřijemná sprška. Protičeská nálada byla všude zřetelná, a i když se držela hodně pod pokličkou, přece jen tu a tam si našla místo k menšímu, ale bolestnému a pálivému výbuchu. Zejména pro nás, kteří jsme na Slovensku strávili své nejkrásnější chvíle a na Slovensku jsme také vyrostli, byly to velmi zarmoutující okamžiky. Co bylo pak dále v roce třicátém devátém a později, je dobře známo a je zbytečné se o tom rozepisovat. Není naším úkolem soudit a hledat, na čí straně byla větší vina.

Když jsem letošního roku se rozhodl navštívit opět známé kraje, byl jsem dost nejistý, jak a co tam bude; poslední vzpomínky nebyly radostné, a nejistotu o skutečném stavu věci zvětšovaly zprávy, rozšiřované našim tiskem a rozhlásem. Odjížděl jsem v domnění, že se pravděpodobně za tři dny obrátím a pojedu zpět. Ze třech dnů se však staly tři týdny a nebyť prázdné kapsy, zůstal bych ještě déle. Nebylo třeba zdrženlivosti, vítání bylo všude velmi srdečné a hovor o vzájemném poměru mezi Čechy a Slováky byl vždy nakousnut stranou druhou. Byl jsem až trochu zaražen otevřeností, s jakou se zde mluvilo o všech choulostivých otázkách — nu ovšem, přijel jsem z míst, kde si lidé téměř úplně odvykli za šest hrozných let otevřeně mluvit a svobodně jednat. Sebevědomí Slováků nesporně velmi vzrostlo, ale jen zřídka je dávají najevo víc než je třeba. Kdo znal slovenské silnice před válkou, je překvapen jejich nynějším dobrým stavem; dílo obnovy na zničených mostech a přejezdech je obdivuhodné; noví, mladí a schopní lidé v úřadech a školách. A nemalé oběti v hrđinských bojích za národního povstání. Pravda, vydalo se nesrovnatelně víc legitimací než bylo skutečných partyzánů — v tom jsme si rovni — ale máte upřímnou radost, slyšíte-li na př. v pravdě románový příběh mladé, statečné bojovnice za svobodu Perži z Dolního Kubína, která byla těžce zraněna a pak odvečena Němci — měla být zastřelena, ale v horečkách vedla tak fanatické řeči («fanatische Rede» píše o ní doslova jeden Němec) o prezidentu Masarykovi a o své vlasti, která pro ni zna, menala vždy jen republiku Československou, že i ti suroví, otrávní Prusáci byli strženi k obdivu a ušetřili jí — žel, zranění bylo tak těžké, že podlehla. Máte také radost, když zjistíte, jakému spontánnímu obdivu a úctě se těší prezident Beneš — a když máte příležitost nahlédnout do slohové práce slovenského kvintána, jak upřímně, až dojemně se vyznává ze své lásky k republice — tomu chlapci to jistě nikdo nediktaval.

Navštívíte mnoho rodin — a téměř všude najdete na stole vedle slovenských časopisů český. Jsem zvědav, jak by to vypadalo v opačném případě, kdyby nějaký Slovák přijel na návštěvu k nám a chtěl si přečíst slovenské noviny. Ani se pak nedivíte, že jsou Slováci tak dobře informováni o našich poměrech. I ten zarostlý gazda ze zapadlé dědinky až od polských hranic vám toho poví o českých věcech rozhodně víc, než by pověděl třeba hanácký sedlák o slovenských. Ano, najde se také nějaký starý gardista nebo »arizátor«, který se halasně rozkřikuje a ukazuje Čechům dveře. Ale i u nás se najdou lidé, kteří místo pomocné ruky jen nadávají na republiku, na »biblé« Slováky a vůbec na všechno.

S politikou na Slovensku je to zajímavé. Určité napětí udržují stále jen hlavní dvě strany, poněvadž o těch zbývajících dvou téměř ani neslyšíte. Aspoň v jednom se ztotožňují s námi: všechny strany mají ve svých řadách určité procento špinavých a nečestných lidí. Přirozeně, že jedna strana je v druhé odkryvá a tak je o zábavu postaráno. A také je přirozené, že jedna tvrdí o druhé, že ta má těch špatných víc.

To už je ale záležitost, do které se nechci plést. Zajímavé je, že demokraté si pochvalovali nedávnou veřejnou diskusi o Slovensku, kterou uskutečnil ve »Svobodných novinách« prof. Frant. Loubal — a komunisté zase naopak. »Prof. Loubal nám velmi uškodil,« řekla mi jednou komunistka, redaktorka slovenského časopisu. Nevím, zda pod slůvkem »nám« myslila Slovensko či stranu. Co však odsuzovali téměř všichni polečně a čemu se někde i smáli, to byly ony české zprávy o domnělých násilnostech a nepokojích na Slovensku. Dost zajímavých námětů o bývalých slovenských vládcích bylo také v debatách často nadhozeno. Nebudu se však o nich šířit, abych nebyl podezříván, že někomu nadřžuji a někoho že zase osočuji.

Co říci závěrem? Byl jsem celkem příjemně překvapen; zdá se, že myšlenka československé státnosti zapustila přece jen hluboké kořeny i na Slovensku, je ovšem třeba vzájemně trpělivosti a dobré vůle. My nesmíme jezdit na Slovensko v přesvědčení, že je to jen země drotárů a pasáků a nesmíme si také myslet, že Slovensko jsou jen hotely ve Vysokých Tatrách či v Trenčianských Teplicích, musíme se umět víc přizpůsobit slovenské povaze a způsobu života; Slovinci by si měli lépe uvědomit, že nebojovali za svobodu jen oni a že naše oběti společné věci přinesené byly rozhodně větší a bolestnější.

A — ještě něco, odpusťte mi to, bratři Slovinci: ten Masarykův pomník v Dolním Kubíně, víte sami dobře, jakým způsobem se dostal dolů, ten by tam měl zase pěkně stát jako dříve — i nějaká ta kytička u pustého Hviezdoslavova hrobu by byla na místě. To je jaksi naše společná věc, nemyslíte?

Jar. Rozsíval

Prečo nerásť z vlastných síl?

Pán povereník informácií, dr. Samuel Belluš, rozpísal sa v »Case« (24. apríla t. r.) o tom, ako ťažko sa rodí celoštátna rozhlasová spoločnosť, hoci sa v tej veci vyjednáva medzi zástupcami ministerstva informácií a českým rozhlasom na strane jednej a medzi poverenictvom informácií a slovenským rozhlasom na strane druhej. Píše, že sa projektovala celoštátna rozhlasová spoločnosť so 100% kapitálovou účasťou štátu. Správne orgány novej spoločnosti boli by vraj tak složené, aby sa vylúčilo majorizovanie českej väčšiny na úkor slovenskej menšiny. Pre Slovensko bolo životne dôležité to ustanovenie dohody — píše dr. Belluš ďalej — že potreby rozhlasu na Slovensku budú hradené zo spoločných príjmov na základe skutočných potrieb rozhlasu na Slovensku bez ohľadu na výšku príjmov, plynúcich z rozhlasových poplatkov na Slovensku.

A tu musíme p. povereníkovi povedať, že sa vôbec nedivíme, keď k ustanoveniu spoločnosti dosiaľ nedošlo. V českých zemiach je viac ako milión rozhlasových koncesionárov, na Slovensku okolo 100.000. Slovenský a český partner je teda nerovný, ale p. povereník by chcel, aby boli obidvaja rovní podľa košickej dohody. Zabúda, že v obchodných spoločnostiach sa rovnosť meria podľa finančnej sily. Ešte nebola založená taká spoločnosť, aby jeden spoločník do nej viac dával a menej z nej vyberal, zakiaľ druhý, ktorý by menej dal, viac by z nej vyberal.

A p. povereník Belluš sa otvorene priznal, že on by to tak chcel, aby zo spoločných príjmov sa hradilo pre potreby slovenského rozhlasu všetko bez ohľadu na výšku slovenských príjmov. A keď sa mu to nedarí dosiahnuť, ponosuje sa, že na českej strane niet dosť ochoty pre celoštátnu podnikanie a že to rušivo pôsobí na československý pomer.

Naozaj to rušivo pôsobí, ale preto, že sa ustavične otrča slovenská dlaň. Ak v iných veciach chceme mať na Slovensku samostatné odvetvie, ktoré s pripadným českým odvetvím tvorí celoštátnu inštitúciu, prečo nepocheť slovenský a český rozhlas ako samostatné celky a dať im československý rámec? Rástli by sme tu z vlastných síl a nie z českých.

Pomer národov posudzujeme ako pomer ľudí. Dajme tomu, že by si p. povereník X alebo Y poslal vilu a druhý občan, ktorý tú vilu nemá, ale chcel by ju tiež mať, žiadal by od neho, aby mu zo svojich vyšších príjmov daroval na ňu 200.000 korún. Čo by pán povereník urobil? Dal by tých 200.000? Len by mu pohoršene zasmial.

Tak sa zdá, že chceme, aby na nás Česi doplácali, ale nechceme pripustiť, aby o tom hovorili, že na nás doplácajú. Budme objektivní po každej stránke a žiadajme len to, čo ako národ môžeme uniesť na vlastných pleclach. Nechceme byť bremenom republiky. Tohoto si musia byť vedomí najmä naši povereníci.

K. V.

Jak zmnohonásobuje mechanisace výkon horníka

Výkon severoamerického průmyslu za poslední světové války nebyl by možným bez výkonnosti severoamerických uhelných a rudných dolů, umožněné dalekosáhlou mechanisací práce. Jakého stupně tato mechanisace dosáhla ve srovnání s evropským uhelným průmyslem, ukazují výmluvně řádky Johna L. Lewise, předáka severoamerických horníků v »United Mine Workers Journal«: »Naše těžba uhlí obnáší v uhelných dolech 6 tun na muže a směnu včetně povrchového dělnictva a úřednictva. Ve Velké Británii činí však jen 1 tunu na muže a směnu. I když se předválečná výkonnost horníka ve Velké Británii zvýšila z 1896 liber na 2146 liber, je to jen šestina výkonu amerického horníka. Mzda amerického horníka je trojnásobná anglického, avšak cena uhlí na dole činí ve Spojených státech pouze třetinu uhlí anglického. Existují však ve Spojených státech severoamerických dolů, jako na příklad v Západní Virginii, které mají při osazenstvu pouhých 97 mužů denní těžbu 2500 tun, což činí 25 tun na muže a směnu! V tomto směru jsou možnosti severoamerického hornictví ještě neobyčejné. Hornictví ve Velké Británii nesnese srovnání, pokud jde o mechanisaci s americkým, protože před 40 roky se British Miner's Federation bránila zavádění strojů do dolů. Následky toho dnes jsou zřejmé v podobě drahého uhlí pro anglický průmysl v ceně 36 šilinků za tunu (což je ale stále ještě mnohem levnější než uhlí u nás!) a jeho nynějšího nedostatku. Znázornění dolů má umožnit zvýšení mzdy anglických horníků týdně na 19.75 dolaru, což je zlomek mzdy severoamerických horníků. Při tom má anglická těžba uhlí spíše klesající tendenci přes vyšší výkon na muže a směnu právě pro menší počet horníků než před válkou. Americký horník vítal vždy pokrok a stroje a tím získal možnost vysokých mezd a vyšší životní úroveň.«

K tomu lze dodat jen to, že naše kamenouhelná těžba nedosahuje ještě ani výkonů anglické uhelné těžby, takže ji nelze vůbec srovnávat se severoamerickou, kde celkový průměr 6 tun na muže a směnu je jednotlivými nejmodernějšími zařízeními dolů ještě více než čtyřnásobně překonán. Z hlediska tohoto jedině správného vývoje moderního hornictví, není vyřešení otázky dostatečného zásobování levnějším uhlím v uhelných brigádách, nýbrž jen v úsilovnější mechanisaci našich dolů, jež jsou většinou primitivně zařízení a vykazují, zvláště pokud jde o kamenouhelné dolů, minimální těžbu na muže a směnu. Jsou ještě jiné veliké možnosti mechanisace hornictví, zvláště důležité pro Slovensko. Na Slovensku máme dosti měděných rud, jež byly ve středověku základem slovenského hornictví. Tuto rudu nejsou zdaleka tak chudé, aby se nedaly s úspěchem těžit, když v Americe se těží a zpracovávají mnohem chudší rudy než jsou slovenské. Je to právě pronikavá mechanisace severoamerických dolů, jež tak čelí konkurenci jihoamerických a afrických rud s mnohem větším obsahem kovu, než jsou rudy severoamerické. flk

politika

Walter Tschuppik (Curych)

Dva pokusy

Celá švýcarská veřejnost sleduje s velkým zájmem dvouletý plán československé vlády. Na pravici je nálada ovšem poněkud skeptická, avšak dělnictvo a pokrokové vzdělané obyvatelstvo doufá ve vlastním zájmu, že se československý pokus podaří. Charakteristický je výrok jednoho švýcarského dělníka: »Modlím se, aby socialistické hospodářství Československa spolu s velkolepým dvouletým plánem mělo úspěch!«

To bylo řečeno ve chvíli, kdy je Švýcarsko na vrcholu nebyvalé konjunktury, která potřebuje všechny ruce a tovarní komíny. Národní rada Duttweiler, velmi nadaný a úspěšný vydavatel curyšského deníku »Die Tat«, kterého je možno nazvat »enfant terrible« švýcarské žurnalistiky, upozornil 1. srpna, v den švýcarského národního svátku, na tuto vysokou konjunkturu, kterou by průmyslová a bankovní místa nejraději přešla mlčením. Ač na vnějším životě Švýcar nejsou známky konjunktury nápadné, jako na příklad vrstvy náhle zbohatnuvších lidí, přeplněné noční podniky, rozhazování peněz — nebude možno do neko-

nečna skrývat, že do Švýcar proudí zlato a cizí devisy stále mohutnějším proudem. Výborně informovaný Duttweiler vyjádřil se ve svém článku takto: »Slavíme 1. srpen na vrcholu konjunktury. V průmyslu a obchodu se uzavírají velkolepé obchody.« Dodává však: »Krásným přáním k prvnímu srpnu by bylo, abychom překonali svou ustrašenost před vlastním zlatem a cizími penězi a aby nám nasyčenost neuzavřela srdce. To je snad správné přání k 1. srpnu 1946, uprostřed poválečné konjunktury.« Zatím co je slyšet v obchodních a průmyslových místech názor, že konjunktura potrvá po léta — vedoucí elektrotechnický inženýr mi důvěrně sdělil, že se v jeho oboru počítá dokonce s deseti lety — není toto mínění rozšířeno všude, naopak jsou pochybnosti. Je tu obava, jako Polykratův strach ze závisti bohů, a objevují se starosti bohatého člověka: Co s tolika penězi? Jak je správné použít a do čeho investovat? Jak zamezit krize při nezdaru a jak se vyhnout chybným investicím? Je jasné, že v úplně desorientované a po hospodářské stránce anarchistické Evropě přináší izolovaná velká konjunktura Švýcarska víc nejistoty, než tomu bylo v normálních mírových dobách. Je zbytečné jmenovat činitele, kteří tuto nejistotu způsobují. Jsou dostatečně známi. Nepokoje na devisovém trhu však již postačují k tomu, aby přivedly hospodářství z rovnováhy. Tak na příklad způsobilo zvýšení hodnoty švédské koruny švýcarským dovozcům náhlé starosti a ve Švýcarech se nyní vážně diskutuje o tom, následovat švédský příklad a rovněž zvýšit hodnotu švýcarského franku. V automatickém klesnutí cen byl zároveň spatřován prostředek proti rostoucímu zdražování. Avšak tento úmysl narazil na odpor skoro u všech politických stran včetně socialistické, pročež nebyl proveden.

Nikoli krátkozrací hospodářští odborníci již přetřásali možnost investovat přebytek kapitálu do ciziny ve formě půjček. Ačkoliv je tu ještě dosti strachu, opatrnosti, a ač převládají některé předsudky, bude tato otázka při trvajících konjunkturě stále palčivější. Vzpomeneme-li na rušné obchodní vztahy mezi Švýcarskem a Československem, bylo by možno uvažovat o velkých průmyslových úvěrech v Československu. Ručení, které se žádá, je ovšem věci důvěry. Jestliže opětná výstavba československé výroby půjde vůči hledě vpřed a zjisti-li se, že nové hospodářství vyhovuje požadavkům dvouletého plánu, pak bude možné též nějakou formou rozřešit otázku ručení.

Švýcarsko a Československo představují dva světy, jejichž sociální a hospodářská struktura je dnes ještě velmi odlišná. Oba však jsou pokusnými oblastmi, každý svým způsobem. Jak se bude výjimečná konjunktura vyvíjet ve Švýcarsku dále, je při nejmenším stejně zajímavé jako československý pokus. Oba experimenty se dějí v době největší evropské krize, jsou vydány na pospas všem nejistotám poválečné doby a ohrožovány těžko předvídatelným politickým vývojem. Československý experiment vyvěrá především z přání oprostít se v budoucnu od všech hospodářských a tím zároveň i sociálních a politických krisí. Že za tím stojí celý národ se všemi čtyřmi politickými stranami, zaručuje, že je si obyvatelstvo vědomo veškeré odpovědnosti. Švýcarská konjunktura je proti tomu jakési »laissez-faire« kapitalistického liberalismu. V dřívějších dobách by tak velká konjunktura vlekla s sebou změň lehkomyšlného požitkářství a bezstarostného života. Nehledíc na zmoudření, způsobené různými zkušenostmi, a na to, že největší část Evropy je z této konjunktury vyloučena, ba naopak, vydána na pospas hladu a chudobě, počínají si lidé ve Švýcarsku jako opatrný obchodník, který má neustále všechna nebezpečí a rizika na očích. Je to ostatně švýcarská tradice, že se tu bohatství málokdy stavělo na odív. Jen proto, že tu jde o kuriositu, buďž znamená, že je v Curychu všemocný »Ženský spolek«

s puritánskými tendencemi, který dbá o to, aby všechny noční lokály zavíraly o půlnoci.

Ačkoliv je ve Švýcarsku blahobyť, bohatství a klid, není tu asi nikoho, kdo by vše považoval za zcela bezpečné. Nejen vůči celé evropské situaci, ale též proto, že konjunktura nezasáhla všechny vrstvy obyvatelstva. Jak vychází najevo ze zprávy města Curychu, která byla právě vydána, stouply životní potřeby během půl roku o 30 procent a potraviny o 10 procent. Dělnikova životní úroveň je průměrná, a ač odpadly válečné srážky, je skoro o něco horší než před rokem. Je nutno dodat, že ve Švýcarsku dodnes neexistuje všeobecné starobní pojištění a že má být teprve nyní zavedeno.

Kdyby bylo světu určeno ubírat se cestou vlastního uzdravení, poznáme za nějakou dobu, nikoliv zítra nebo pozítří, ale snad za dva nebo tři roky, kdo volil správnou cestu. Dnes jsou ve Švýcarsku hrdě citována slavná slova Victora Huga: »La Suisse dan l'histoire aura le dernier mot.« Snad budeme smět vzhledem k tomu, že Československo promluvílo v dějinách tak často první slovo, jednoho dne utvořit variantu tohoto pořekadla: »La Tchécoslovaquie a eu le premier mot.«

národní hospodář

Ing. Karel Doležal

Nevyjasněné otázky plánování

I.

Od té doby, co jsme se z košického vládního prohlášení dověděli, že přejdeme k plánovanému hospodářství se socialistickým zaměřením, uplynula řada měsíců. Nelze říci, že by se za tuto dobu nic neudělalo k splnění programu. Budování příslušné administrativy, znárodnění podniků a vyhlášení dvouletky jsou ukazateli nejen směru, nýbrž i tempa, jímž vláda chce postupovati. Ti, kteří mluví činy a nikoliv dlouhé diskuse, mohou být spokojeni. Není pochyby, že lidé, kteří stojí v čele státu, myslí to s plánováním velmi vážně.

Jak má však vlastně vypadati naše plánované hospodářství? Kromě několika náznaků nebylo nám řečeno nic určitějšího o tomto novém řádě. Nechceme býti malicherní. Hlavní věcí jest, držíme-li se prozatím alespoň přibližně správné směru k vytčenému cíli. Zaráží však, jak se u nás málo — alespoň veřejně — uvažuje a diskutuje o nezákladnějších otázkách našeho plánování. A těch několik málo příspěvků k rozpravě, jež se přece jen někdy objeví, nevyvolává takřka ani nejmenší odezvy.

Možná, že tento malý zájem o plánování je alespoň do jisté míry zaviněn tím, že si veliká část naší veřejnosti představuje plánování jako nějakou pevně skloubenou soustavu předpisů, od nichž se nesmíme uchýliti, chceme-li uskutečnit plánované hospodářství. Ve skutečnosti, jak uvidíme, jest plánované hospodářství velmi širokým pojmem. Nejasnost tohoto pojmu jest důsledkem toho, že nikomu ani ve snu nenapadne, aby uskutečnil dokonalé plánování. »Dokonalé« v tom smyslu, že vše až do nejmenších podrobností by bylo předem plánováno. Dlouhodobým plánem aby bylo spoutáno nejen celé hospodářství, nýbrž každý náš počin, i nejmenší krůček. Jen za tohoto fantastického předpokladu by se plánování stalo jednoznačným pojmem. Jakmile však začneme dělati kompromisy s požadavky života, musíme se především rozhodnouti, kam položíme hranici mezi osobní svobodou a plánováním. Podle toho, které osobní svobody a v jaké míře potlačíme plánem, dostáváme nekonečnou řadu typů plánovaného

hospodářství. Volba určitého typu je tudíž totéž jako úmluva o omezení svobody. Kdybychom se vyslovili jen pro plánované hospodářství, aniž bychom jasně řekli, co si pod tímto pojmem představujeme, připustili bychom tím vlastně možnost jakýchkoliv zásahů do naší svobody. Viděli jsme přece, že oblast plánování nemá hranic, theoreticky můžeme dospět k dokonalému plánování, kde by jakákoliv osobní svoboda byla vyloučena, kde bychom byli jen kolečky nesmírného stroje.

Snad nám někdo odpoví, že podobné námitky jsou jen theoretického rázu. Není však základním požadavkem osobní svobody, kterou přece nechceme zrušiti, aby každé její přípustné omezení bylo přesně ohraničeno? Bez přesného výtzu zákonných omezení jest svoboda jen prázdňným pojmem. Vždyť již dnes vidíme, jak hluboko může plánování zasáhnouti do našeho života, a jak nebezpečné by mohly býti nejasnosti hranic těchto zásahů. Jak upravíme otázku soukromého vlastnictví a podnikání? Kdo a jak bude regulovati příliv lidí do různých zaměstnání? Jakou miru svobody spotřeby si ponecháme? Jak to bude se svobodou spojení (jež v plánovaném hospodářství není ničím samozřejmým)? Kdo bude o všech těchto a snad ještě i jiných omezeních rozhodovati?

Vyžadujeme-li, aby omezení svobody, jež nám mají býti uložena, byla pokud možno přesně definována, nechceme tím nijak oslabiti vyhlídky na úspěch plánování malicherným lpěním na svobodách, jež musí býti obětovány, nemá-li celé dílo ztroskotati. Chceme se zříci tolik ze své svobody, kolik je nezbytně třeba k tomu, aby stroj plánovaného hospodářství mohl hladce pracovati. O nic více, ale také o nic méně. K tomu, abychom mohli přesně odvážit, kolik svobody nutno obětovati, musíme ovšem přesně věděti, co si pod plánovaným hospodářstvím představujeme, musíme se rozhodnouti pro určitý typ plánování.

Patří-li zajištění osobní svobody k nejzákladnějším právům občana, pak nemůže býti pochybnosti o tom, že se chystaná ústava republiky musí podrobně zabývati omezeními svobody, k nimž se odhodláme. Z předchozích vývodů vyplývá, že bychom se neměli pouštět do vypracování oné části ústavy, jež se bude zabývati občanskými svobodami, dokud si nezjednáme dostatek jasnosti alespoň o základních liniích plánování. Ty, kteří se obávají dlouhých průtahů, musíme požádati, aby uvážili, že tato ústava, kterou chceme na dlouhou dobu usměrniti vývoj svého právního řádu, bude nutně jedinečným dílem, poněvadž se nemůžeme řídit ani svou starou ústavou ani ústavou kterékoliv jiné země. Jsme prvním národem, který se chce pokusiti o to, aby sloučil hladký chod hospodářského plánování s nejmenšími možnými obětmi osobní svobody. Uvědomme si, že výsledek tohoto pokusu bude míti vliv nejen na další osud plánování a socialismu u nás, nýbrž i v jiných zemích. Nemusíme se obávati kritiky svobodmilovných národů za to, že jsme si uložili jistá omezení, abychom se ubránili chaosu, budeme-li moci ukázati, že jsme postupovali rozvážně a že každý jest u nás chráněn před svévolnými zásahy.

II.

Plánování má však ještě jinou politickou stránku. Má-li plánování zabezpečiti větší stabilitu hospodářského a sociálního života, než ji dovedl zabezpečiti liberalismus, musíme plánovati dlouhodobě, na několik let dopředu. Jen tehdy, dovedeme-li zabezpečiti proveditelnost dlouhodobého plánu, máme jistotu, že dlouhodobé investice nebudou znehodnoceny neočekávanými změnami hospodářských dat v budoucnosti. Musíme proto prodloužení plánu do budoucnosti (alespoň v hrubých rysech) přizpůsobiti délce života plánovaných investic. Zde se však naskytá otázka, kdo a jak nám zaručí, že se s posunem mocenských posic po volbách nevytvoří nová většina, která zvrátí dosavadní linii hospodářské politiky? Jest jasné, že tyto jednostran-

né výkyvy hospodářství by byly mnohem nebezpečnější nežli do jisté míry vyrovnávající se výkyvy kapitalistického hospodářství, k nimž dochází na základě vzájemně nezladěných dispoic jedinců.

Není pochyby, že všechny zásahy, o nichž jsme dosud mluvili, jsou politické povahy. Politické povahy jest omezení podnikatelské svobody, svobody spotřeby, povolání a pod. Příznávající však politikům právo, aby o těchto problémech rozhodovali, netvrdíme ještě, že mohou rozhodovati úplně libovolně. Očekáváme od nich, že se vynasnaží, aby našli taková řešení, která vyhovují co nejlépe s hlediska celku, a to nejen s hlediska daného okamžiku, nýbrž i s hlediska oné vzdálenější budoucnosti, již objímá náš plán. Plánování není možné bez zvěcnění politiky, bez povýšení zájmů celku, viděných v dlouhodobé perspektivě, nad zájmy skupin v určitém okamžiku. Právem jistě očekáváme, že se ti, kteří mají největší zájem na zdaru plánování, pokusí, aby se toto zvěcnění politiky stalo u nás skutkem. Lidé však nejsou andělé, a proto se nesmíme omeziti jen na propagandu rozumného stranictví. Nezbytnost dlouhodobého plánování vyvolává nezbytné otázku, kdo a jak zabezpečí kontinuitu politické linie, která jest základem dlouhodobého plánu. Každý návrh, který chce nově vzniklé většině upřiti právo zvrátiti od základů to, co udělala minulá většina, jest v jistém rozporu s našimi utkvělými představami o demokracii. Chceme-li však plánování postaviti na pevný základ, nezbude nám, než abychom se se vši vážností pustili do řešení problému kontinuity hospodářsko-politické linie.

III.

Nakonec je zde ještě problém technického rázu. Úkolem hospodářství je zabezpečiti lidem největší ukojení jejich potřeb. Chtějící dosáhnouti tohoto cíle, musíme po- užívatí lidské práce, půdy a kapitálových statků co nej- hospodárněji, poněvadž těchto výrobních činitelů máme relativní nedostatky. Liberalistické hospodářství řešilo tento úkol tak, že na všechny statky a služby jsme měli ceny (ceny statků, mzdy a úrok jako odměnu za použití peněžního kapitálu), které se tvořily na trzích. Tlak volné soutěže působil k tomu, že ceny směřovaly k úrovni, při níž se nabídka a poptávka vyrovnávaly. Z celkové poptávky byla uspokojena ta část, která mohla zaplatiti tržní cenu, a o této poptávce theorie předpokládala, že má pro získané statky a služby nejlepší použití. Tak na př. mzdu určité kategorie, jak byla vytvořena na trhu, mohli zaplatiti jen podnikatelé, u nichž pracovníci této kategorie by přispěli více ke vzrůstu národního produktu, než kdyby je zaměstnali podnikatelé, kteří byli v soutěži o nové pracovní síly vyřazeni, poněvadž nemohli zaplatiti tak vysoké mzdy. Jest hostejné, zda se tak stalo proto, poněvadž vyrábějí statky, po nichž jest menší poptávka, anebo proto, poněvadž pracují méně hospodárně nežli konkurence.

Víme, že až do ochromení svobodné soutěže monopolními tendencemi pracoval tento systém, pokud nepřihlížíme k důsledkům nespravedlivého rozdělení důchodů, dosti uspokojivě. Poznání, že monopolními vlivy rozvrácená cenová soustava nezaručuje již hospodárné rozdělení výrobních činitelů, bylo jednou z příčin, proč se svět odvrátil od hospodářského liberalismu. Myšlenka plánu získává přívržence nejen v řadách socialistů, nýbrž i těch, kteří neopouštějí sice zásadu soukromého vlastnictví, ale hledají cesty k uskutečnění co možná nejracionálnějšího hospodářství.

Východiskem k uskutečnění tohoto ideálu hospodárnosti mají býti ceny (včetně mzdy i úroku), zbavené všech vlivů, jež by mohly jakýmkoliv způsobem ztěžovati jejich úkol racionální distribuce statků a služeb. Proti tomuto plánování na základě neutrálních cen se vyslovilo několik socialistických theoretiků. Někteří z nich odmítají převzítí cokoliv z dědictví kapitalismu do nového řádu, jiní nevěří, že bychom bez volné soutěže dospěli k uspokojivě-

mu řešení cenového problému. Tito theoretikové přebírají namnoze jen námitky odpůrců plánování (Mises, Halm, Hayek, Robbins), zejména pokud jde o nemožnost tvorby cen kapitálových statků v plánovaném hospodářství. Polský socialistický theoretik Oscar Lange (dnes aktivní politik), sice tyto námitky přesvědčivě vyvrátil, ale to je vlastně již vedlejší. Nám zde jde o to, jak ti, kteří stojí v čele našeho plánování, chtějí rozřešit problém racionální distribuce výrobních činitelů, a tím rozřešit i problém hospodárné výroby. Příležitostně poznámky některých národních hospodářů a politiků, o nichž předpokládáme, že mají vliv na naše plánování, anebo že do věci alespoň dobře vidí, nasvědčovaly by tomu, že se ideál neutrální ceny považuje v těchto kruzích za přežitek z doby liberalismu. Možná, že by se dalo uskutečnit hospodářství, v němž by právě ceně byla přisouzena velmi aktivní úloha. Ať je tomu jakkoliv, hlavní věcí je, že dosah tohoto a podobných technických problémů je tak dalekosáhlý, že si zaslouží veřejného projednání.

Končíme tuto úvahu přáním, aby se všechny základní problémy našeho plánování staly co nejdříve předmětem živé a plodné diskuse. Věříme, že ti, kteří stojí v čele plánování, přispějí k splnění tohoto přání.

literatura a umění

Edvard Valenta

Kde vznikne velký český román?

Velký román lze ovšem napsat o čemkoli, o sebepatrnější věci; záleží jenom na spisovateli a na nebesích, která se otevřela nad jeho srdcem a očima. Byly napsány veliké romány, jejichž prostředím nebylo nic víc než malá světnice, a jiné, které objímaly velmi kratičké časové úseky, třeba několik hodin. Byly napsány veliké romány bez děje, bez otřesné problematiky; stačilo, byl-li ukázán člověk.

Ale dnes nastala převzácná příležitost, kdy lze napsat velký český román i bez nebes příliš pozeňnaně otevřených, neboť sotva kdy byla v dějinách tohoto národa postavena tak příznivá kulisa, která by tak naléhavě volala po zabýdlení. Byla a zajisté ještě budou napsána mnohá díla z války, z koncentračních táborů, z běžného utrpění protektorátního, z revoluce, z onoho tak výjimečného prostředí, které hnětlo a bortilo lidi, z vichřice, která oddělovala plevy od zrn a svlékala člověka do nahoty odporne nebo líbezné, nebo prostě do nahoty obyčejné. Všechny tyto umělecké záznamy, i pokud se nezdaří a pokud se zmocnily dané látky jenom kuse — vždyť jak vůbec je možno vyčerpat tuto dobu plně? — zůstanou vždy nesmírně cennými doklady v rukou sociologových i historikových. Ale proutkaři, který by táhl našimi kraji a naším časem, hledaje nejmocnější a nejprůzračnější zdroj, z něhož by bylo možno pít živou vodu tohoto národa, nařídil by jeho nástroj stanout v českém pohraničí. Neboť zde je největší naděje na vznik velkého českého románu a zde bude také napsán.

Nesmírně mnoho složitých, nikdy dosud pětšených problémů se střetá, třísťá a skládá v našem pohraničí. Nelze je zatím systematicky rozřídovat, lze jenom jít a potkávat. Poutník, který vystoupí ráno z vlaku nebo autobusu a jde pouze, kam ho nohy nesou, pozoruje a naslouchá, je večer k zemi přitištěn a k nebi povznášen pocity, které by mohl snad nazvat tu nadšením a tu odporem, jistě však ohromením nad velikostí a mnohotvárností látky, která se tu nabízí na každém kroku v míře

tak vrchovaté, že ani zlomeček toho nemohl by vymyslet ve své pracovně, vzdálen a sám osobně neúčasten. Hledme, třeba hned nepatrná, ošumělá úřední vývěska na zdi, hlásící, že zemědělec, neplatící mzdu zaměstnancům, kteří mu byli přiděleni, bude potrestán tím, že tito lidé mu budou odebráni. Jakže, tedy zacházení s člověkem jako s otrokem, to je přece jeden z hrozných zločinů, proti nimž jsme bojovali! Ale jdeš a poznáváš muže, který se dopustil onoho těžkého deliktu, a dovidáš se, že po šestnácti hodinách denní dřiny ještě zapráhl potah a jel v noci na daleké nádraží, aby odvezl zboží z místní sklárny, do níž mu nic není, které nebyl však dodán benzin, takže tovar, na který čeká zahraničí, by nemohl být v ujednané lhůtě dodán. Národní správce, který vystlal svůj byt perskými koberci, zbylými po odeslém německém velkostatkáři, zastavuje se na večerní potulce a potkává starého psa, který marně hledá svého odsunutého pána, i pláče nad ním a vede ho do svých pokojů, nepočestností naplněných, aby ho pečlivě dochoval až k smrti. Mocný muž, který dnes dopoledne škrtem pera znemožnil nový život několika lidem, protože nebyli jeho politického vyznání, a který odpoledne připravil kraj o velmi mnoho milionů, protože dal o několik dní předčasně odsunout lidi, kteří měli pokosit louky, přiklekáva ve večerní hodině k ohromnému, fialovému vemenu krávy, řvoucí a pobíhající ve své opuštěnosti na lukách, a pokouší se neobratnými rukama ulevit jí v jejím zoufalství.

Drobtý; ale pojednou stojí před tebou ve své malosti i velikosti člověk. A to je první vesnice a první chvíle. A veliké je naše pohraničí a tolik lidí tu žije.

Jací jsou to lidé?

Průkopníci, kořistníci, světci, dobrodruzi, organizátoři, ztroskotanci, bojovníci, příživníci, mučedníci, ale také běžný člověk, kterého sem zavála vyšší moc, ať je to úředník, strojvedoucí, pošťák, šofér, kněz, učitel. Ti všichni se tu sešli, aby vytvořili společenství bez nejtenčích kořenů tradice, bez jakéhokoliv zvykového tmelu. Představ si obec, kde ani jeden občan není místním rodákem! Nikdo neví o svém sousedu nic bližšího. Člověk, který bojuje o svůj nový život, především nerad ukazuje své karty, a ostražitost s podezíravostí je přirozenější složkou jeho jednání než hlas sounáležitosti. V zásadě ovšem můžeme říci bezpečně, že se toto náhodně seskupené společenství skládá ze tří typů: Z tenké slupky těch, kteří v sobě nosí zákon přirozený, to jest, za nimiž nemusí nikdy jít představitel bezpečnosti ani zákonodárce, kteří jdou krokem rovným i tam, kde psaného zákona není; pak početnější vrstva těch, kteří jdou křivě i na cestách, střežených psaným zákonem; a posléze nejpočetnější skupina lidí, kteří dovedou být poslušni jenom zákona psaného, ať už ze strachu nebo ze zvyku, ale kteří ztrácejí mravní půdu pod nohama, octnuvše se v zákonné vzduchoprázdnosti, tam, kde nebylo nikoho, kdo by zlé činy zakazoval, prozrazoval nebo trestal. Sem především, mezi ně, mezi ty třetí, půjde český spisovatel, neboť nesmí popisovat ani bílé, ani černé, nýbrž lidské.

Uvidí však, chodě a žije mezi nimi, že život, růst i pád těchto lidí je dnes jenom zčásti podmíněn jejich osobními vlastnostmi, ale že souhrn vyšších mocí, udávající konečný výsledek, je dnes stejně složitý jako lidské srdce samo. Člověk tu bojuje nejenom se zcela novými předpoklady náhodně se vytvořivší sociální buňky místní, ale zároveň s tím vším, s čím se potykáme i my, nevykořenění, jdoucí jenom domněle dále touže cestou. Člověk, zůstavší na místě topograficky dosavadním, je už dnes v bludišti dostatečně zmateném, a uvědomí-li si, oč pozadu zůstává téměř se všemi zvyklostmi denního života za technickými i sociálními změnami, poznává, poděšen, že světí louči, máje po ruce světelný zdroj, nesmírně silný, že se drkotá s trakařem, letadlo nad hlavou, a trhá klasy rukama, stojí vedle kombajnu. A tam, v docela novém

Milan Machovec

Kdo má pravdu: Kreon nebo Antigona?

Problematika Anouillových dramát

Největší událostí uplynulé činoherní sezóny bylo nesporně uvedení dvou her moderního francouzského dramatika Jeana Anouilha. »Antigona« předešla k nám z Francie pověst o tom, jaké boje tam byly o hru svedeny; skutečně i u nás vzbudilo její uvedení značný rozruch a názory na hru a její smysl se velmi různily. A také každý, kdo viděl v posledních týdnech »Kruté štěstí«, musil se v myšlenkách vrátit i k dříve uvedené »Antigoně«. Mezi oběma dramaty a jejich problematikou byly hledány souvislosti, někdy správné, někdy také zbytečné. Zájem o hry totiž nebyl a není jen umělecký, neboť problémy, v nich obsažené, volaly nutně po rozřešení s hledištěm divákovy. Proto se vracíme také k »Antigoně«, aby i neinformovaný čtenář mohl zaujmout stanovisko k problému obou her, poněvadž jejich řešení je velmi důležité i pro mravní a sociální otázky naší doby.

»Antigona« zachovává v hlavních rysech kostru antické tragedie Sofoklovy: Polyneikes přivede vojsko proti své vlasti, utká se v souboji s bratrem Eteokleem, hájícím vlasti; a oba padnou. Kreon, král země, dá vystrojit slavný pohřeb Eteokleovi, ale tělo vlastizrádce Polyneika dá na výstrahu pohodit a zakáže je pod trestem smrti pohřbit. Avšak sestra obou bratrů, Antigona, příbuzná Kreontova, dívka prudké povahy, rozhodne se bez ohledu na sebe tělo Polyneikovo pohřbit, aby tím naplnila božský zákon, příkazující poslední počtu zemřelým. Svě rozhodnutí provede a je popravena. Haimon, syn Kreontův, její snoubenec, spáchá ze zoufalství sebevraždu, a též Eurydika, žena Kreontova, umírá.

Anouilh odstraňuje tragedie vše antické, zejména víru v pesmrtný život. Antigona nechce pohřbit svého bratra, aby naplnila božský rozkaz, jehož je u Sofokla dlužno poslouchati více než lidského rozkazu Kreontova, nýbrž jen aby tím naplnila imperativ svého srdce, které přikazuje humanitu i vůči vlastizrádci a které se topí v smutku nad bratrem, nad sebou samým i nad ubohostí života lidské společnosti. Kreon poručí pohřbenou mrtvolu opět odkryt a zůstane sám s Antigonou, přivedenou strážemi.

Následující scéna snad nemá od dob Faustovy studovny sobě rovné. Kreon slibuje, že vše utají, ale dívka odmítá: znovu půjde pohřbit svého bratra, ačkoliv ví, že opět marně. Kreon nemůže odvolat svůj zákaz pohřbu, neboť by tím riskoval úplnou demoralisaci a zkázu lidu, který již tolik vtrpěl a který potřebuje především klidu a pořádku, a proto se snaží Antigonu přemluvit, aby ho poslechla, aby jí nemusil dát popraviti. Ale ať se o to pokouší jakýmkoliv způsobem, ať nařizuje, ať prosí ve jménu Haimonově, ať ukazuje špatnost Polyneikovu či ubohou formalitu pohřbu, vše je marné. Konečně se pokusí o to, aby ho Antigona pochopila: ukazuje jí, že Eteokles, na jehož slavném pohřbu on sám pronesl řeč, nebyl o nic lepší než druhý bratr, kterému se zrada pouze dříve povedla, a že sám neví, či mrtvola byla pohřbena, neboť obě byly nerozeznatelné pro hrozné rány. Kreon tím chce dokázat, aby Antigona pochopila jeho úsilí o uklidnění lidu, ale dosáhne opaku. Ubouhou dívkou již zklamalo vše; hnusí se jí špinavosti politiky — teď už nechce žít. Triumfuje nad zdrceným starcem, volá svou smrt, jásá nad ní, až je vladář donucen zavolat stráže a naříditi popravu, neboť lid se již bouří kolem paláce. Umírá Antigona, Haimon, Eurydika — a osamělý Kreon, resignující, ale nezlomený, vrací se k své práci s pocitem prožité hrůzy, s hrozným obrazem svého syna, který plivl na otce, než spáchal sebevraždu nad mrtvou milenkou; ale vrací se také s tragicky útešným vědomím, že »někdo to musí dělat«.

Lze pochopit, že drama takového obsahu musilo vzbudit odezvu. Lidé odcházeli z divadla s vědomím krásy i tragiky, jistoty i pochyb, radosti i bolesti. Každý našel na jevišti své problémy, své zápasy a pochybnosti: Proč umřela Antigona?

prostředí, na počátku nové pouti, stojí v závratí této tisívané představy třebaš prostý zbožný člověk, zmatený, že více než touto trýznivou otázkou se trápí tím, že tu nemá kněze, že fara je prázdná. Co rozřešit dříve, který zmatek napřed? Trpěl v minulých letech, snad byli i jeho draží umučeni, jistě mu však bylo těžce křivděno; ale tu stojí prastarý strom, a stařec s páskou na ruce, opouštěje chalupu pod jeho větvemi, dívá se s vozu, odjížděje s ostatními odsunutými navzdýcky, a pozoruje naposledy tento strom, a pumpu, psa, krávu, balvan, zákрут cesty. Dobrý Bože, co udělat, přece nemohu žít pod jeho střechou, cítil-li bych v každém koutě a u každé stěny nahmatat zbytek ducha prokletého a nenáviděného! Ale přece nezbyvá jinak, než cítit to, neboť jak bych zde mohl žít šťastně, vida poslední pohled onoho starce, i když možná zrovna jeho syn kladl kdysi smyčku na hrdlo mého bratra? A což ty vesnice zcela vymřelé, chalupy, obehnané červenými rybizovými keři, kde nikdo netrhá, a hranicemi báječných suchých polen, přijď, žij v teple, vesnice, kde není života a snad už nikdy nebude, prázdná obydlí, zatím co ve velkoměstech nemáš, kde bys hlavu složil? A kdo bude stát o Dušičkách nad těmito opuštěnými hroby? A vím, kdyby přišli znovu, aby nad těmi hroby už zase mohli rok co rok stávat, především by mě rozervali na kusy. Tady bydlil Němec, dřevorubec, svázel stromy, jeho žena a děti obdělávaly pole a popravovaly dobytek, všichni pak společně každého večera robili dřeváky, umělé květiny, hračky, zavodňovali luka a hnojili, nevynechali jediné chvílečky — a můj soused, a je to člověk z gruntu dobrý, sedí na zadku, omráčen, co mu to pojednou spadlo do klína, netuše dosud, že povalování spravedlivého nemůže být požehnáno tak, jako dřina proklatců. A kolik nahrabal do svých kapes ředitel zdejší cihelny, který býval ostatně domovníkem? Ale je pravda, že bojoval jako lev za války, strádal v lesích, jeho rodina byla utrácena, pracuje do úpadu a vymohl nám autobusové spojení. Za kým tu stát? Več věřit? Proti komu pozdvihovat svůj hlas? A mám právo pozdvihovat jej, vida sám, že postavení, jehož jsem se tu domohl, hledě na svou rodinu, není úměrné mým znalostem, že nejsem na svém místě a že moje víra v příští štěstí soukromé je neprávem větší než vědomí povinnosti k celku, který okrádám, zradiv znalosti, v nichž jsem byl vzdělán?

Tisíce, statisíce takových postav, moře otázek, rozporů, nadějí, velikosti i bídáctví. Kdo napíše o tom všem román?

Reportér nebo sociolog, který by chtěl psát o našem pohraničí, jistě by mohl dostat nepřehlednou spoustu materiálu. Spisovatel nemůže jít ovšem touto cestou, neboť v nejlepším případě by stvořil mlhavý otisk originálu. Musí žít v tomto prostředí; a protože není velkého umění bez pokory srdce, musí být tímto světem vláčen a drčen, nesmí být jeho pánem, nýbrž jeho chápající a odpouštějící obětí. Tím také padá nadobro možnost, která se téměř nabízí, totiž poskytnout některému z osvědčených spisovatelů hospodářskou nezávislost na čas, potřebný k poznání života v pohraničí. Jaképak poznání, jaképak pochopení, neutrpěl-liš křivdy a mohl-liš pozorovat tento svět, nejasa na něm závislý, neohrožován marností boje ani možností moci? Nadto vědom si toho, že máš snad jakési povinnosti k dárci, to jest k národu, místo povinnosti jediné, k vlastnímu svědomí? Neboť politik může někdy ospravedlnit svou nepravdu; umělec nikdy. Není potřeba mnoha úvah, abychom poznali, že tato cesta je slepá.

Kdo tedy napíše velký český román z pohraničí?

Bude to docela nový, neznámý člověk, který to vše prožil a přežil; který dovedl nenávidět i milovat, ztrácet a odpustit. Nenapíše to na zámku, nýbrž v šerém podzámečí. A nikoli pod křišťálovými lustry, nýbrž nad blikotem naděje. Nikoli nad koňakem, nýbrž nad slzami.

Proč dal autor tolik síly a přesvědčivosti oběma hlavním postavám? Kde je tedy pravda a právo? Souvisí hra nějak s právě minulou dobou? Smím říci nahlas své mínění?

Jest přirozené, že kdekdo hru subjektivně vykládal, hledal podobnosti, obviňoval či očišťoval. Sama Sofoklova »Antigona«, nám dobře známá, dále i vliv toho, že většině diváků je revoltující dívka i osobně bližší než vládnoucí muž, a konečně také to, že úvodník překladatelův v programu prohlásoval hru jednostranně za dílo okupace a drama svobody, hlásané Antigonou a drčené Kreontem, to vše způsobilo, že ani četní odborníci neprohlédli v »Antigoně« vše. Překladatel měl ve svém úvodu konečně pravdu, ale ne celou; a řekne-li se půl pravdy, riskuje se vždy, že se zbývající půlka promění v nepravdu. Již autor úvodníku v programu »Krutého štěstí« upozornil, že v osobě Kreontově nešlo o řád reakční, ale o lidský řád vůbec. Kdo však byl před hrou poučen, jak má na ni reagovat, ten také obvykle odešel z divadla sice nadšen, ale ne tolik myšlenkami Anouilhovými, jako spíše svými. Naopak zase ten, u koho ovlivnění jiným dosahuje nejčastěji opačného účinku, koho nebaví nadšené výkřiky, ale suchá realistická logika, ten viděl ve hře obhajobu Kreontovu. Ti první opovrhovali Kreontem, ti druhí říkali, že Antigona je hysterická ženská. A konečně tu byli ti, kteří byli ovlivněni obojím; viděli ve hře lavalovštinu a trvali na tom, že by se hra jako fašistická neměla hrát. Výsledkem toho byly spory a debaty, neboť pochopitelně každá ze tří skupin nechápala a odsuzovala názor ostatních. Ale všichni byli nesvobodní — podleli psychologickému nátlaku a priori.

Mohli bychom teď říci, že musíme z these a antithese sestrojít synthesu, abychom dostali správný názor na hru. Ale tím bychom udělali něco podobného: vzbudili bychom opět psychologický nátlak, jenž by jinak působil na marxisty a nemarxisty. A vše by bylo marné. Ale problém lze rozřešit lépe, uvědomíme-li si, že někdo, kdo sestrojil tak geniální problematiku, jistě také počítal s tím, jak na ni lidé budou nestejně reagovat. Ve hře je skutečně skryto dvojitá drama. Jedno psal Anouilh pro zdeptanou Francii: Antigona v něm zpívala píseň o svobodě a burcovala k odporu proti Kreontům, dělajícím kompromisy. Ale víme dobře, že autor takového nadání se nechce spokojit s tím, aby působil několik let, nýbrž prahne po nadčasovosti shakespearovské a goethovské. A proto vytvořil Anouilh druhé drama, v němž moudrý Kreon poučuje divkou mladou idealistku o tom, co je to společnost a co znamená vládnout. A teď, milý diváku, dělej, co umíš! Souzvuk těchto dvou dramát nás teprve poučuje o tom, že Kreon je dobrý člověk, jedná, jak nejlépe může — jeho řád není samoučelný, ale Antigona je hlasem vnitřní touhy lidstva po tom, aby pravda nemusela zraňovat a aby Kreontové nemuseli ze dvou zel volit to menší, ale aby se taková volba přestala vyskytovat. Myslím však, že nás hra poučuje i o tom, že se to úpílně Antigonám nikdy nepodaří a proto, že vždy bude potřeba také Kreontů.

Problematiku »Antigony« zvýšilo ještě další uvedené Anouilhovo drama, »La Sauvage« — »Kruté štěstí«. Mladý, bohatý virtuos si zamiluje chudou dívku ze šramlu, která s radostí odchází od svých zoufale nízkých rodičů za svým štěstím. Až posud děj jako z amerického filmu. Ale již při odchodu tuší Tereza přehradu mezi sebou a Florentem a po několika »šťastných« dnech v přepychovém domě milencově, odchází. Tento nepatrný děj poskytuje opět autorovi možnost vystavět problematiku úžasné hloubky. Divák si opět musí odpovídat na otázky: Proč se Tereza a Florent museli rozejít? V čem je přehrada mezi nimi a jak by ji bylo možno zlomit? Co je to, co přemáhá i tak velikou lásku?

Tereza i Florent jsou oba inteligentní, dobří, láskyplní, obětaví, a přece se rozejdou. Jen velmi povrchní výklad by mohl určovat příčinu pouze z rozdílů hmotných či z nestejných okolí. Vždyť ti lidé kolem Florenta, ty milostivé paní s háčkováním a konservativismem, ty mladé dívky s ohnivými řečmi o práci a radikalismem, ti všichni jsou konec konců stejně politování hodní jako zbedačelé okolí Terezino. Ale třída Terezina si více zaslouhuje její péče, neboť má aspoň touhu po zlepšení. Tereza je mezi ostatními jako vidoucí mezi slepci. Florent je jistě velmi dobrý člověk, ale Tereza poznává, že Florent potřebuje spíše jejího odchodu; vždyť, Flo-

rente, je hrozné být pouze šťasten, když je kolem tebe tolik nešťastných lidí! Bytostný pud vede Terezu ke vzpouře — v tom se podobá Antigone, ale Tereza myslí zároveň i na jiné; je svobodnější než Antigona, nepodléhá ani sama sobě, odchází jako vítěz, kdežto Antigona před popravou přiznává, že Kreon měl pravdu. Tereza odchází, neboť Gosta jí ukazuje, že je mnoho lidí, kteří ji budou více potřebovat; v tom je její vítězství, tak to chtěl také Masaryk: ne velká gesta, ale drobná láskyplná práce, ne pathetická smrt, ale obětavý život. Můžeme zde jmenovati i známý mučednický komplex našeho národa, který v tomto případě nutně vedl k sympatiím s Antigonou. Ale smysl osoby Tereziny je opravdovější, lidštější, přirozenější. Vždyť k tomu, abychom mohli žít svobodně, je nejprve třeba, abychom žili vůbec: ne Kreontové, ale pouze Polyneikové jsou nebezpečím.

Jistě, že není těmito odstavci ani zdaleka problematika obou dramát vyčerpána. Pokusme se však v závěru zachytit nejzávažnější otázku: proč vlastně byly hry napsány, co je jejich smyslem? Vždyť po několika měsících zapomene obvykle divák dějovou fabuli; něco však přece jen zůstane. Obě hlavní dvojice, lidské protipoly, jsou proto vybudovány s takovou přesvědčivostí, aby z dramatu nezbyl ani nejmenší dojem negace, nýbrž jen a jen přitakání. První, co volá Anouilh na své obecenstvo, dalo by se vyjádřit slovy: »Myslete, lidé, uvažujte!« Anouilh chce, aby výsledkem toho zamýšlení nad společností byl pocit smutku a soucitu. Soucit je tím hlubší, čím jasnější je vědomí naší nemohoucnosti — každá pomoc by byla marná — vždyť pak do tohoto soucitu zahrnujeme i sebe. A jen tak se náš názor na ostatní lidi může stát nesobeckým a nezaujatým. K tomu vede i jiný pocit, vzbuzený oběma dramaty: člověk cítí, že problémy, které pochopil, jsou ještě hlubší, než on sám chápe. Z dramát vyzařuje zvláštní dojem velikosti, osudové lid-skosti. A to vede k novému imperativu, probuzenímu dramaty: »Lidé, neodsuzujte, ale snažte se pochopit!« Vždyť, kdo by si troufal odsoudit malou Antigonu, silnou v slabosti a zoufalství: Kdo je přesvědčen, že jedná správně, ten může být i popraven, ale nikdo nemůže způsobit, aby se cítil vinen a abychom my uznali jeho provinění! Sestrojili jsme si systém zákonů, katechismů a paragrafů, abychom vůbec mohli spolu žít ve společnosti. Ale jak jsme ubozí, domníváme-li se, že těmito paragrafy vystihneme mravnost! A naopak zase ti, kteří s takovou pýchou soudili Kreonta, ať uváží, jak by oni jednali na jeho místě, zda by našli lepší řešení. A také ten, kdo jedná podle svého nejlepšího svědomí, zůstává dobrým člověkem. Vzpomeňme si aspoň někdy na to, že jsme lidé!

Anouilhovy dva etické světy jsou dramatickým převtělením dvojí morálky filosofa Henri Bergsona: obojí morální svět je nutný a má své oprávnění. A tak je nám Jean Anouilh jedním z velkých hlasatelů pokroku humanity, o kterou Francie ohnivě bojovala ve Velké revoluci a kterou nechce jen udržet, nýbrž také prohloubit. A tato prohloubená humanita povede v budoucnosti nutně k myšlenkové svobodě a etickému socialismu.

doba a lidé

Werwolfův deník

Ve švýcarském týdeníku Die Weltwoche vyšly tyto zápisky vyššího důstojníka SS z amerického okupačního pásma:

Hitler je mrtev. Ale jeho duch žije dál a to nejen v nových imperialismech, které ohrožují dále mezinárodní solidaritu; i mezi mnoha hlasy lepšího Německa, které bylo odsouzeno k tak dlouhému mlčení, kvilejí dále ony zvuky, jež byly kdysi postrachem Evropy. Není to hlas triumfujícího rozmaru, nýbrž vztekle hoře poraženého, který svou porážku neuznává. Nelze se tomu podivovat: Hitler byl sice člověkem, který přivedl německý národ na aceti, ale především byl činitelem smrtícího nihilistického smýšlení, které vedlo do propasti, a tento nihilismus se po vojenské porážce neproměnil ve zdravou oslavu života. Naopak: poučení o největším ochromení a vnitřní nouzi je pro něho zvlášť ideální pů-

dou, kde může vzkřít; bude se rozrůstat v jiné, skrytější formě. Uvedené zápisů z deníku, které jsme si opatřili od amerického důstojníka z obsazeného území, ukazují jasně, na jaký odpor narážejí spojenci při převýchově německého národa. Pouhé demokratické vyučování a demokratická propaganda zde nestačí: bylo by to tak beznadějně, jako chtít navrátit hluchému sluch přehráváním Beethovena. Je zde zapotřebí fundamentální terapie, vnitřního vyléčení toho, co způsobil nihilismus.

I když výsledek prvních voleb v Německu dává naději, že v širokých vrstvách žije myšlenka vedoucí k ozdravení, nebylo by přesto správné brát na lehkou váhu doklad, jakým je deník člena SS jen proto, že je to hlas jedinice. Právě v těchto jedincích žije skrytý smrtící bacil dál; může být zneškodněn jen tehdy, jestliže ve zbyvajícím organismu žije dosti sil schopných obrany. Kdyby takový pokus ztroskotal, hrozí nebezpečí, že epidemie opět vypukne. Svět má vůči Německu a Němcům dobré vůle vůči světu velkou odpovědnost.

16. září 1945

Američané opět vydali listinu přečinů a provinění, u nichž je uveden trest smrti. Nepřáli jsme si kdysi, dokud jsme ještě byli tuční a plní rozmaru, žít jako král Nabukadnezar před svým pádem? Dnes jsme se dostali do stadia, kdy není nic nebezpečnějšího, než vůbec žít.

V anglickém pásmu se již vykopávají na rozkaz vojenských úřadů hromadné hroby pro zimu, protože pak bude půda umrzlá a obyvatelstvo snad už nebude mít dosti sil k této práci. Moudrá, včasná opatření! Ale dejte pozor, pánové! Ještě nevíte, čeho je schopen národ, je-li v zoufalství. Ještě jste neviděli povstání rozpoutané hladem! Ale jak, když bychom my sami k tomu byli již příliš vyhladověli?

Oni se toho však neodvážejí. Pách mrtvol z těchto hrobů by zamořil celou Evropu. Jsou příliš zbabělí — a mají příliš citlivé nosy...

19. září

Ležel jsem dnes odpoledne dlouhé hodiny nečinně na pohovce, jako ochromen. Zapletené, divoké myšlenky a horečné fantasie. Mé já je zmltáno cizími živly. Nepoznávám se již. Tato nečinnost je nesnesitelná. A vedení strany žádá trpělivost, trpělivost. Žádá jediné, co nemohu dát, neboť ji nemám. Chtějí čekat. Proč? Nač? Počítají jen s politickými činiteli. Měli by však počítat též s činiteli psychologickými. Tomu však nikdy nerozuměli, byla to vždy jejich slabina. Chtějí čekat až do jara. Ale ztrneme-li všichni do té doby?

Je to zvláštní, že dnes nemohu postrádat určitého blahobytu. Ležel jsem nepřetržitě po celé týdny ve špině, hladověl a žíznul jsem. Přezlil jsem tři ruské zimy. Nedostanu-li letos uhlí, co ze mne bude?

Naštěstí je možno koupit ještě vše za peníze. Světový převrat, při kterém nebyl svržen mamot, nemůže být tak strašný...

20. září

St. mi vyprávěl o nové společenské hře, která je zvláště rozšířena v zajateckých táborech. Jmenuje se vyzkoušení pocitů. Navrhne se nějaký pocit, na příklad nenávisť nebo láska, zlost nebo strach, a všichni se pokoušejí vymyslet nějakou situaci, která je nejvhodnější k tomu, aby tento pocit vzbudila. Tato hra je mnohem víc než pouhou hrou. Musím to bezpodmínečně sdělit Pavlovi. Snad takovým způsobem získáme opět svou reakci, které jsme pozbyli? Přemůžeme vnitřní prázdnotu?

22. září

Mám často pocit, že tato válka ještě není zdaleka skončena. Víím, že tento pocit je absurdní. Je však právě tak absurdní jako tvrdošíjnost. Často se v noci probouzím bez dechu a myslím, že se zalknu. Moje srdce je zdravé. Je to nedokončená válka, která mne dusí.

Američané vydali zemi flandákům a modlicím se sestram. Předsevzali si, že zachráně naše duše procesními a uspořádáním dobročinných slavností. Demokratická převýchova! Nepřátelská okupace je ponižující. Avšak tyranství čajových dýchánek a šicích kroužků je úplně nesnesitelné.

Včera jsem potkal R. Etabloval se jako věstec, vydělává tisíce a je zavalen prací. Jeho zákazníci: hlavně ženy ze všech okruhů společnosti, které se chtějí něco dovědět o osudu svých nezvěstných mužů. Přednovídá skoro vždy s naprostou histotou, že nezvěstní se již nevrátí; většinou má

pravdu. Divil jsem se, že mu tenhle temný pesimismus nezkazí obchod. »Naopak! Některé odcházejí plačíc, většina však odchází utěšena. Právo to chtěly slyšet. Pak jdou k nejbližšímu americkému vojákovi a řeknou: »Mann kaputt! Američané jsou křesťané, milují své nepřátele, zvláště pak své nepřítelkyně. Snaží se pak všemožně, aby neutěšitelné ženy utěšili a většinou se jim to úspěšně daří.«

Počínání našich žen je nestydaté. Naše měščky jsou horší než kurtizány. A naše kurtizány se náhle staly měščkami. Domnívají se, že je to pod jejich důstojnost stýkali se ještě dnes s německými muži. Nedávno si zavolala jedna z těchto »novoměstek« na pomoc člena Military Police: Některý chodec, demobilizovaný zajatec, jí prý chtěl »obtěžovat«. Ovšem ho vyprovokovala. Provinění proti mravopodělnosti nenávidí hlavně naše nové vychovatelky dětí. Onen chudák byl zavřen do vězení, kde sedí podnes.

Jiná pouliční scéna z Mnichova, kterou mi vyprávěl M. Maloměsták a dělník vrazil do sebe na ulici, začnou se hádat, čím dál tím prudčeji. Dělník vyhrožuje, že použije pěstního práva. Protivník zrudne zlostí a strachem a v zoufalství křičí: »Jen se opovažte — znám vás — řeknu vojenské policii kdo jste. Jste jedním z těch proklatých komunistů.« Nařčený člověk se začervenal neméně, ohlédl se pln strachu, zda tu nebylo příliš mnoho nepovolaných zvědavých posluchačů, a zostuzen se pokud možná nenápadně vytratil.

Jestli tohle už není pokrok: Abychom zničili své nepřátele, musili jsme je dříve označovat za své příslušníky. Dnes je můžeme označovat tím, čím skutečně jsou...

Neméně beznadějný případ mi rovněž vyprávěl M. V. Au. dostal americký vojenský guvernér dopis, v němž si místní občan těžce stěžoval, že v jeho městě stále ještě existuje Horst Wesselovo náměstí a ulice Hanse Schemma. Že to prý nevyhovuje zdravému německému citění atd. Američan si pozve onoho muže a ptá se ho, proč společně se svými zdravě cítícími druhy již dávno toto nepatřičné pojmenování »neodčistil«. Nato dostal skoro vyčítavou a ve své nevinnostě nedostupnou odpověď: »Domnívali jsme se, že tohle je přece věc Američanů...«

3. října

Již několik dní mám v hlavě bláznivě směšnou myšlenku, která mne nechce opustit. Chci ji zahnat. Je však tvrdošíjná, neuchopitelná, jak nějaký pach. Její hlavní motiv, který se s žalostnou pravidelností stále vrací, je: »Kdo ví, zdali naše porážka nebyla ještě vítězstvím, zda nebyla ještě vítězstvím, zda nebyla ještě vítězstvím...«

Křečovité hledám myšlenkovou základnu, již nemohu najít, která už není — nebo snad přece ještě existuje? Snad jsme musili být opravdu nejprve poraženi, abychom mohli zvítězit. Jestliže jsme nepřátele někde porazili, začali se s nejvyšším vypětím křečovité bránit. Jejich vítězství to vše pak uvolnilo. Půda, která byla dřív uzavřená, je dnes dost široká, aby přijala rozsévané zrno nové doby, naše zrno, přesto, že vnější konjunktury vypadají velmi nepříznivě. Zdi, o které se roztříštil náš divoký útok, vydržely a zůstaly stát. Musíme vytěžit z poměrů to nejlepší: jsou jen surovým materiálem.

Duševní vítězství místo hmotného — tahle výměna by nebyla tak špatná.

4. října

Dnes ráno jsem mluvil se švýcarským novinářem, který je dopisovatelem známého deníku. Je jedním z oněch zvláštních cestovatelů z turistické země, kteří teď houfně, hnáné neukojitelnou touhou po vědění, cestují v doprovodu spojeneckých armád po naší zemi. Jdou za pozdní žní války — nebo podnikají cestu za morální výstavbou.

Tento puritán měl totiž napsáno na čele, ačkoliv se velmi namáhal, aby to skryl, vyplývalo to z jeho vět, ač je velmi opatrně formuloval — jak pevně je přesvědčen o tom, že Švýcaři jsou »vyvoleným národem«, které Bůh jako své nejlepší žáky za vzorné a korektní počínání ušetřil války a a jiných pohrom. Podívoval se našim rozmetaným městům jako novým Pompejím — z nekonečné vzdálenosti. Řekl mi, aniž se snažil předstírat něco jiného, že Německo považuje za anachronismus. Mluvit o »Německu dneška« je prý silné contradictio in adjecto, neboť prý neexistuje nějaké dnešní Německo.

Pokusil se dokonce vystupovat v postavě hochštapler-sky nemorálního světáka. Svět nám prý nemá za zlé, že jsme barbary, nýbrž to, že ve 20. století ještě existujeme, poučoval

mne blahovlnně. Připustil jsem, že je to snad tak nebo onak. Možné je ovšem i to, že Německo přešlo svou dobu. Snad představuje krajina trosky obraz kraje z věku atomické pumy. V tom smyslu je snad ještě dovoleno pochybovat. Dnešní Švýcarsy jsou vzhledem k tomu zvláštním anachronismem, který nepochází ze věřejška, ale z předvěřejška, jsou zlomkem archeologického zájmu, museálním kouskem v srdci Evropy. Pozoroval jsem, že jsem se dotkl otevřené rány. Mišel.

6. října.

»Velký čin«, který mi po týdny R. velkými slovy avisoval, je za námi. Byl to jen klukovský kousek, jenž pro nás nebyl nebezpečný. Doufám, že vlak vylétěl do povětrí. Celá akce ve mně zanechala hluboké zklamání a nesnesitelné poučení.

7. října.

Antisemitismus byl přece jen naší neúčinnější propagační zbraň. Přesvědčují se o tom denně. Nenávist proti židům je všeobecná — též mezi okupačními kolonami. Dnes se jim promíjí právě tak málo jejich utrpení, jako se jim dříve promíjelo bohatství.

Kdybychom chtěli znovu postavit budovu, musili bychom stavět na základech antisemitismu. Zde budujeme na bezpečném a jistém základě. Tady si dokonce můžeme ušetřit originalitu. Stačí pouze, když to, co již existuje, přiložíme.

Je možno dnes Kramera v Lüneburgu odsoudit k smrti, protože měl odvahu být sám sebou. Ale toto řízení je fraškou. Neplatí jen pro sebe sama a pro nás, ale také pro ty, kteří neměli odvahu vůči sobě — pro jeho soudce.

Vykonali jsme pionýrskou práci, objevili jsme »staronovou zem«. Ukázali jsme, jak daleko je možno jít. Ti druzí ještě váhají, ale židé se chvějí, a třesou se nikoliv neodůvodněně...

8. října.

Možná, že byla ona nedávná nesmyslná myšlenka přece správná. Možná, že byla naše porážka přece jen vítězstvím. Teprve nyní, když jsme poraženi, jsme dosti silni, abychom porazili Rusko. Teprve nyní je možná nová svatá aliance. Pomstíme se krvavě — bude to pomsta, vedle níž se vše předcházející bude vyjímat jako idyla. Proměníme celé Rusko v poušť, neboť budeme mít atomovou bombu.

9. října.

Musím se vzpaňatovat. Včera se vyvíhl P.: politická zpravodajská služba. Ujišťoval mne, že je celá věc pouhou hračkou; že staří Pgl's jsou srdcem stále ještě dobří nacisté a že ho znovu a znovu ujišťovali o své neotřesitelné věrnosti.

Upozornil jsem ho na to, že »těm druhým« stejně rozhodným způsobem své nacistické smýšlení popírali. Smál se, že je to jen přiznání, vycházející jen z úst. Ve skutečnosti se nás bojí stále více a to je rozhodující. Spoléhá se ostatně na svou intuitivní znalost lidí. Nyní však narazil na jednoho, který se nás bojí méně. A jeho intuice ho najednou nechala na holičkách. To bylo rovněž rozhodující...

20. října.

Svět je bláznec. Volnost pak není nic jiného než svolení k tomu, aby člověk bláznil svým vlastním způsobem. M. je obzvláště uvolněný, neboť si osvojil zcela zvláštní způsob bláznění. Vymyslel si »aritmetiku pomsty«. Hodiny a dny tráví tím, že vypočítává »tabulky pomsty«. Je chemikem a utvořil si zcela nové valence. Každý Němec, který padl nebo byl zavražděn, má zvláštní ekvivalentní číslo. U Angličanů činí 5,4, u Američanů 7,3, u Francouzů 8,6, u Rusů 14,2 a u Poláků 27,1. Židů nevede vůbec v evidenci — snad proto, že převyšují všechny pojmy o číslech. Búhsámví, jak vypočítal, že nám »ti druzí dlužní« 77.570 Angličanů, 687.450 Američanů a přibližně 39.000.000 Poláků. Okolnost, že tolik Poláků neexistuje, ho jak se zdá z jeho počítání, nemůže vůbec vyrušit.

28. října.

Letošní podzim je zvlášť krásný. Za dne se chvěje vzduch jak stříbrné nitky vlasů starých žen, prožívajících své pozdní léto. V noci pak vyzařuje měsíc své světlo na zeměkouli, která je prosáklá krví.

Nemohl jsem dnes v noci usnout. Ve vzduchu viselo zvláštní napětí. Vedle z hostince se ozýval z gramofonu

ochraptělý hlas, který neunavně, do nekonečna zpíval blágnáš naší porážky »Vor der Kaserne, vor dem grossen Tor«.

Premýšlel jsem dlouho o atomové pumě, která si za bezesných nocí vyžadovala v mém mozku stále více a více místa. St., který se takovými věcmi zabývá, mne nedávno ujistil, že američtí učenci, kteří prováděli pokus a nechali pumu explodovat v poušti Nového Mexika, nevěděli, jak se celá věc skončí. Někteří se obávali ne docela nesmyslné řetězové reakce, jako první fáze spalovacího a rozkladného procesu, který by znamenal konec světa.

Můj charakter neobsahuje závist. A přece závidím onomu americkému pilotovi, který rozpoutal částečný konec světa nad Hirošimou. Necítil se Bohem, který zničil životy statisíců pohybem páky? Chvěla se jeho ruka, když pohnul pákou? Má ruka by se nechvěla.

Atomová puma byla vlastně naší zbraň. Jen ženská náladovost a suverénní nespravedlnost dějin umožnila, že přišla nejprve do rukou našich nepřátel. Ano, byla to naše zbraň, zbraň soumraku bohů, zbraň nacionálně socialistická - par excellence. Jen my bychom byli dovedli využít plně její destruktivní činnost. Jen my tušili, že bude existovat a prokovali jsme ji. Náš systém byl jejím důležitým podkladem právě tak jako je atomická puma chybějícím hmotným podkladem nacionálního socialismu. Atomisovali jsme společnost. Společnost, která je schopna vynalézt atomovou pumu a použít ji, musí být též schopna zničit sebe samu.

Lidstvo bylo dlouho v bolestné situaci, která se rozprostírala mezi slovy Nic a Něco. Lidstvo zoufale hledalo otvor, kterým by se dostalo do onoho Něco a nalezlo otvor do Ničeho. Atomová puma je otvorem do Ničeho.

Naši vůdcové jsou všichni zrádci. Nesplnili svůj velký historický úkol, Hitler byl kladivem Božím. Rozbilo se však dříve, než mohlo dokončit grandiosní dílo zkázy. Nikoliv to, že prohráli válku, nýbrž to, že předtím nezničili: úplně civilizaci — to je zločin našich vůdců.

30. října.

Ne, nemám vůbec chuť se dát k policii, pobíhat s bílou páskou na rukávu, dělat vítězům kašpara jako spouští ostatních, kterých je příliš mnoho. Nechci skákat jak oni páskají. Jsem »raté« a nikoliv kašpar.

G. mi nezastřeně radil, abych se dal k »Intelligence Service«. To by byla ještě zrada, která by se vyplatila. A byla by to vůbec zrada? Vyprávěl mi, že posílají naše lidi do sovětského okupačního pásma, aby tam připravovali nastávající válku. Ta je ovšem právě tak válkou naší, jako jejich.

Kdo ví, zdali jednoho dne k nim přece jen nepůjdu. »Intelligence Service« mne přitahovala už »odjakživa«.

G. mi radil, abych si pospíšil. Počet zájemců je prý velký. Ví, že mohu ještě čekat, neboť náš čas dosud nepřišel. Již nyní si vzájemně přetahují jednotlivé zpravodajské služebny spojenců naše lidi. Potřebují nás a budou nás potřebovat stále víc a víc. A ve své nolitování hodné bezmocnosti nemají ani ono privilegium, které má každý »čestný muž« vůči nečestnému udavači: nesmí námi opovrhovat.

1. listopadu.

Nevím už opravdu, co se se mnou děje. Stávám se sentimentálním. Po léta kolem mne padali kamarádi jako klasy, zkoseni na smrtonosné žni, a mé oko nikdy nezvhlhlo. A nyní mne hluboce a směšně přepjatě dojala smrt jednoho jedince. Snad se mne to dotklo proto, že jsem prožil mnoho bláznivých nocí s Leyem. Ale i s mnoha jinými jsem vypil číši do dna.

Přítom jsem však věděl už dlouho, že měl slabé nervy, že mu pít bylo prokletím — jako nyní jeho smrt. Měl strach, že bude pověšen. Proto se oběsil sám. Jeho sebevražda byla po technické stránce mistrovským kouskem, i když se tu stala malá chyba v režii, že se tak stalo právě na W. C.

Ať tak nebo onak, jeho smrt neznamená nic dobrého. Ley mi byl jakýmsi talismanem. Společně s ním mne opustilo štěstí...

Následuje ještě několik nedůležitých záznamů, pak je deník náhle přerušen. Jeho chmurné předtuchy ho nezklamaly. 15. listopadu — tedy právě 14 dní po uvedení Kassandrině varovné výzvě — byl zatčen vojenskou policií a uvězněn. Po dalších čtrnácti dnech byl pro zakázané přechovávání zbraní, pro příslušnost k ilegální organizaci, pro štvání k

ozbrojenému povstání proti okupační armádě, pro plánování a provádění sabotáží a pro půl tuctu dalších přestupků odsouzen k smrti zastřelením. Ortel byl vykonán.

dopisy

Kdo to dělá lépe?

Vážený pane redaktore,

veškeré články, psané českými pisateli o vztahu slovensko-českém, které jsem až dosud četl, jsou pravděpodobně psány lidmi, kteří na Slovensko zajeli pouze na kratší dobu a pouze do několika málo míst, kteří generalisují svá náhodná pozorování, neznají mentalitu Slováků a jsou zatíženi způsobem myšlení českých zemí, tak odlišným od způsobu myšlení zdejšího.

Jinak si nedovedu vysvětliti, že dosud žádný pisatel nevytíhl věc a že naopak referáty jsou převážně mylné a mnohdy až najevni, pokud jde o osvětlení uvedeného vztahu.

Věci, jak je vidím já, který působím střídavě již přes 20 let v českých zemích a na Slovensku, a to i po dobu války, se mají zhruba takto:

Vzápětí po přechodu fronty se pustili Slováci do rekonstrukce své těžce postižené země. Naprosto se nepolemisovalo, ani v nejmenším nemanifestovalo a všechny vrstvy obyvatelstva pracovaly do úpadu, iniciativně, vtipně, houževnatě a s nadšením. Každý zůstal na svém místě ve své funkci, kterou plnil důstojně, nezištně a obětavě a nikdo se založenými rukama a s řečením a případně vytrubováním svých odbojových a jiných zásluh se necpal o jeden až více stupňů výše, chtěje si polepšit nebo vyzískat, co by se vyzískat dalo. Takový směr myšlení a počínání byl obyvatelstvu zcela cizí.

Slovensko dokázalo skutečné zázraky. Zcela rozvrácenou a těžce zničenou dopravu a celé své hospodářství postavilo na nohy v době neuvěřitelně krátké, prakticky do konce r. 1945. České země by si měly vzít příklad.

Po skončení války byla idea bratrství Čechů a Slováků opravdu silná a spontánně nadšená. Slováci téměř všech vrstev zajížděli zvědavě a plni očekávání do Prahy, jako sídla ústřední administrativy v předpokladu, že z této se bude šířit světlo, že Praha iniciativně, rychle a pevně se chopí rekonstrukce a budování státu ve všech směrech.

Ale markantní pracovní a tvůrčí demoralisace českých zemí, která se spíše stupňovala, je po několika měsících znechutila a vyjadřovali se právem s čím dál tím větším despektem o svém silnějším bratru a partnerovi, od něhož tolik očekávali a který je tak zklamal. Jevil se jim jako útvar neschopný, desorganizovaný, formalisticko-byrokratický, v němž politické partajnictví spojené s osobním prospěchářstvím, se stalo nejhlavnější podstatou veškerých zájmů a dění. O Prahu ztratili proto časem zájem, Praha pro ně jako by nebyla a chopili se svých věcí sami.

Mladá, bystrá, velmi schopná, rozšafná, pružná a naprosto nebyrokratická poverenictva dokázala neuvěřitelně, každé ve svém oboru. Slovensko — podotýkám, že i východní Slovensko — zhruba od jara letošního roku si žije, až na některé menší výjimky, již zcela mírově. Potravin všeho druhu, včetně masa a tuků, je nadbytek a jsou přirozeně prakticky zcela volné a za ceny, které konkurují cenám úředním.

Veřejná administrativní nižšího stupně má též charakter, jako je uvedeno u poverenictv. Na všech úřadech se člověk setkává s blahem s neobyčejně milou ochotou, rychlostí ve vybavování věcí, zdvořilostí a dobrým vychováním, o kterém se obecně v českých zemích ani nesní.

Interpelace a různé podobné zákroky, na př. ve věcech svazů a pod., jichž je český tisk plný, spůsobí na zdejší čtenáře až komicky. Ježto problémy takového druhu jsou tu bez demagogie, jednoduše, se samozřejmostí a rychle řešeny.

Slováci posuzují tudíž vším právem kriticky a s příslušným spravedlivým despektem Čechy a jejich hospodaření, které spíše podle zdejšího všeobecného názoru ke konkursu. Je tedy základem mým, domnívá-li se kdo, že případná animosita a diference mezi Slováky a Čechy vznikají z důvodů čistě politické ideologie nebo vypjatého nacionalismu. Podotýkám zde, že většina českých pisatelů o problémech vztahů slovensko-českých se jaksí — díky jejich zatížení chorobně prepolitizovaným způsobem českého myšlení — namáhá stůj co stůj vidět jejich podstatu v politickém stranictví. To je tedy zásadní omyl. Veřejnost se zajímá totiž o politiku opravdově minimálně a i v době volební byl její zájem jen chvilkový a povrchní. V politických ideologických nevidí totiž ani zdaleka prostředek ani cíl něčeho reálného a je si se samozřejmou jasností — tak zv. zdravým seelským rozumem — vědoma, že blahobyť jednotlivců a země je tvořen pouze pilnou, houževnatou a usilovnou prací a rychlým a cílevědomým jejím organizováním. Podle toho také jedná.

Vztah Slováků k Čechům nadmíru kali dále chování českých návštěvníků na Slovensku, kteří svou domnělou nadřazenost, kterýžto pochybeným vědomím je české veřejné mínění skrz naskrz proniknuto, dávají najevo způsobem velice urážlivým. Na

př. v restauracích a jinde Češi hovoří nadmíru hlučně, vystupují nevychovaně a vyjadřují se netaktně až hrubě o vlastnostech Slováků. Zkrátka provokují. Svůj zájezd pak zakončují tím, že odjíždějí ze země »dráteníky« s přečpanými žaludky a zavazadly.

Takovéto nenapravitelné a notorické urážení přirozeně slábně popuzuje Slováky, kteří ve srovnání s Čechy jsou daleko lépe vychováni, jsou citliví, zdvořilí, srdeční, taktičtí, velkorysí, pohostinní a kavalérští a právem vidí v Českých lidech relativně nevalných kvalit, jak v projevech jednotlivců, tak ve výsledcích jejich kolektivních činů.

Čech se ale nicméně shledává na Slovensku všeobecně se srdečnými sympatiemi a pohotovou ochotou, která je Slovákům vrozená.

Pokusil jsem se nastíniti poválečnou situaci pokud jde o vztah Slovenska k českým zemím. Soudím, že Češi nejlépe přispějí k dobrému vzájemnému poměru obou národů tím, že si přestanou hrát na povýšené protektory a uvědomí si, že spíše oni se mají od Slováků mnohemu učit než naopak.

S veškerou úctou

Kristian Pald a.

Vysokoškoláci a pracovní povinnost

Vážený pane šéfredaktore!

Dovolet mi, abych se několika slovy obrátil ke kolegům, kteří zde diskutovali o vysokoškolské pracovní povinnosti.

Myslím, kolegové, že o celé věci již bylo napsáno víc než dost. Celou věc bych shrnul asi takto: Po formální stránce bych k ministerskému nařízení určité výhrady měl. Uznávám sice, že mimořádné doby vyžadují i mimořádných opatření ale ta nikdy nesmějí být posuzována jako precedens pro poměry normální. Naproti tomu uznávám — ač s výhradami — vývody kolegy Vojtka i ostatních, ale domnívám se, že si musíme uvědomit toto:

Za uplynulý rok jsme byli různými řečmi — mnohdy více či méně demagogickými — uspáni do jakéhosi spanku polobohů. Byli jsme příliš hýčkáni (zase často jen řečmi), před očima nam byly stavěny jen růžové perspektivy — a nyní přišlo vystřízlivění. Ale proto jsme, myslím, lidmi, jejichž rozum je již natolik vycvičen v logickém uvažování, abychom se se všim dovedli vyrovnat. A jsme přece také chlapi, abychom všechno uměli pořádně popadnout a nefňukali jako staré báby (je zajímavé, že od děvčát, která byla postižena jako my, jsem žádných stesků nečetl). Oprošteme se trochu od přílišného egoismu a uvědomme si, že mnozí z nás jako budoucí vůdcové národa budou postaveni před větší osobní oběti, než jest časová ztráta jednoho měsíce.

Riká se, že neudoborníci jako my. nemohou za jeden měsíc v oboru své manuální činnosti mnoho pomoci. Ale nehledme jen na hmotný efekt této činnosti, nýbrž i na účinek morální. Jméno v době poklesu pracovní morálky. Pro dělníky, kteří opravdu pracují seč jsou — a vím, že taci jsou — bude povzbuzením v práci vědomí, že lidé, před nimiž stojí zcela jiné životní úkoly, dovedou také trochu »máknout« v jejich oboru práce. Ti, kteří pracují méně než by mohli a měli, se snad zastydí a budou pracovat víc. No a ti poslední, ty vyléčí jen čas. Na ty se nesmíme dívat. Nesmíme říkat »ať dělají především oni, my děláme své práce dost«. Ukažme, že jsme mravně výše, snažme se je strhnout s sebou a tak si upevníme onu pozici, která nám v národě náleží. A uvědomme si slova dr. Aloise Rašina, slova, která stála u kolébky první republiky (o níž snad žádný z nás nechce tvrdit, že by byla od základu špatnou): »Práce pro vlast se nepalá«. K tomu dodávám, »třebas by tento plat byl ve formě měsíce intenzivního prázdninového studia či odpočinku«.

Pro informaci kolegům, kteří snad proti celé akci jsou zaujati z důvodů stranických, sděluji, že nejsem ani komunistou, ani zjevným či zakukleným marxistou.

S úctou

JUC Karel Loula.

Vážený pane redaktore!

Snad Vám bude možné uveřejnit můj názor na dopis, otištěný v 21. čísle »Dneška« na poslední straně pod názvem »Vysokoškoláci a pracovní povinnost«.

Abý bylo jasno hned na počátku, prohláším, že nejsem zemědělec, nýbrž že mým údělem je práce v kanceláři. Rovněž nechci tvrdit, že by mělo být ideálem pro budoucnost, aby náš vysokoškoláci napříště trávili svoje prázdniny na žnových pracích nebo v dolech. Svatou povinností studenta vůči státu je řádně vystudovat, právě tak jako svatou povinností sedláka je opatřit národu živinu a svatou povinností horníka vytěžiti dostatek uhlí. Přece však nemohu s autorem dopisu souhlasit!

Autor tvrdí, že po jednoměsíční zkušenosti na žních se přesevědčil, že pomoc, kterou může laik prokázat sedlákoví, je minimální a že student na žních může při nejlepší vůli nejvýše snášet, nakládat a skládat snopy, dojíti pro pivo a zopakovat s dětmi sedlákovými matematiku nebo češtinu. Sekat prý nedovede a z několika pokusů seznal, že kosu nutno držet v ruce ne 14 dní, ale celý rok, aby se mohl odvážit na pole.

Nuže, odvážil jsem se vzít po prvé kosu do ruky o prázdninách, když mi bylo 15 let. Netvrdím, že jsem tehdy posekal ne-

dozírání lány, ale mohu klidně říci, že jsem udělal pěkný kousek práce. Od té doby pracuji téměř každý rok na žních a je to právě kosení, které mám ze všech žňových prací nejraději. Ostatně používání strojů v zemědělství již u nás natolik zevšeobecnělo, že kosa se dnes používá jen výjimečně.

Myslím, že kdyby pisatel byl měl za své měsíční žňové práce skutečně dobrou vůli, byl by našel tolik příležitosti k práci, že by s ní za celý měsíc ani jednou do západu slunce nebyl hotov — stejně jako s ní nebyl hotov sedlák, jemuž šel pomoci. Rád ovšem věřím, že k takové pomoci je třeba mnoho sebezapření a hlavně opravdu dobré a pevné vůle, neboť stojí mnoho potu a je vočer cítit v celém těle. Není věru snadné ohybat celý den hřbet v prudkém slunečním záru.

Dále pisatel říká, že sedláci potřebují stálou námezdnou čelou a že o čeled vysokokoškolou valně nestojí, poněvadž se převládá, že když přikáží studujícímu z města, aby každý večer vynášel hnůj, ztratí ten nadšenec okamžitě své původní nadšení.

Toto tvrzení je svým způsobem správné, jen bych je řekl poněkud jinými slovy. Nedostatek pracovních sil v zemědělství je dnes již tak veliký, že je pocíťován nejen v době zvýšené potřeby — ve žních — nýbrž i mimo sezónu a ohrožuje na příklad i velmi důležitý úsek našeho zemědělství — chov dobytka. Chybějí-li tedy pracovní síly mimo sezónu, je ve žních jejich nedostatek katastrofální.

Chť by autor blíž vysvětlil své tvrzení, že vysokoškoláci ztrácejí nadšení pro pomoc zemědělcům, když mají vyházet z chléva hnůj? Ci je také k této práci třeba alespoň jednoměsíčního školení? Nebo snad je toho názoru, že dítě velkoměsta — budoucí pan inženýr — je příliš dobrý na to, aby jednou ve svém životě zkusil tuto práci, která se hodí jen pro méněcenný venkovský plebs? Kdyby toto bylo miněni části našich vysokoškoláků, pak bych myslel, že je o jeden důvod pro zavedení a rozšíření pracovních brigád více.

Pochopitelně, že sedlák, který pocíťuje takový poměr ke své práci, nečeká a nežádá již skutečnou pomoc a pošle pomocníka nejrvice pro pivo.

Uznávám, že nasazení v národních pomocných akcích vyžaduje značné oběti a přinese i škody při studiu, ovšem ne tak velké, aby z našej studující mládeže nedělalo potulné krajánky. Nikdo také nemůže v takovém případě poškozenému zazlívati, jestliže se v ečn ý m i důvody brání.

Uvažujme však: Jak řešit nedostatek pracovních sil v hornictví a v zemědělství? Je přece jasné, že nebudeme-li mít uhlí a chleba, nebudou nám nic platni nové inženýři a doktoři. Studovat můžeme, ale nejdříve musíme mít chléb a uhlí. Pomocné akce nevyřeší sice nedostatek pracovních sil, dobrovolní pracovníci nenahradí zapracované zemědělské dělníky, ale množství takových pracovníků, kteří budou opravdu chtít, může mnoho zachránit, zvláště v tak kritické době, jako jsou žně.

Jestě nedávno jsme neměli možnost studovat, musejí jsme pracovat za daleko horších podmínek pro okupanty a nesměli jsme se odvážit ani slovem protestovat. Musíme-li dnes pracovat více a jinak než se nám líbí, dělejme to poctivě — vždyť pracujeme pro sebe. Místo plané kritiky přemýšlejme a navrhněme lepší řešení.

Slova pána presidenta «každý musíme pracovat za tři» nejsou lesklou frází, ale tvrdou skutečností. Kritikuje bezohledně tam, kde narazíme na sobectví a zlou vůli — a obojího najdeme dosud, bohužel, leckde víc než dost — ale tam, kde nás tlačí poválečná mizerie, nepomůže než zatnout zuby a napnout síly.

V dokonale uctě

A. Skříčka

Kolego Mudrochu!

Mám před sebou 21. číslo Dnešku, v němž je otištěn Tvůj příspěvek k anketě «Vysokoškoláci a pracovní povinnost». Poalýš můj názor na svůj článek, názor jednoho obyčejného plebejce ze zástupu mnoha tisíc pražských vysokoškoláků. I já jsem se právě vrátil z pracovní povinnosti: pracoval jsem jako vozač na jámě Hedvika v Petřvaldě, čili jsem denně fíral 560 metrů pod zemí, abych tam nakládal černé uhlí. Pracovali jsme tedy oba, abychom podle vlastních sil již nyní přispěli k výstavbě a upevnění hospodářství naší republiky. Jen nepatrný rozdíl je mezi námi. Ty jsi pracoval na žních, zasloužil ses tedy o náš budoucí chléb, já nakládal v šachtě uhlí. Ty jsi pracoval proto, že jsi musel splnit pracovní povinnost, já pracoval dobrovolně a rád. Proč? Vysvětlím dále.

Plně souhlasím s Tvým tvrzením, že laikova pomoc sedlákoví je minimální. Stěžejním důvodem zde jistě nebyla domněnka, že vysokoškoláci zláou ve všech pracovních oborech rekordy a že jejich pomoc bude nad jiné vydatná. Rozuměl mi dobře. Všichni si byli vědomi toho, že výkon náš se nedá srovnávat s výkonem zapracované síly! Na prvním místě stála okolnost, i když se o ní nemluvílo, ukázat dobrou vůli a přiložit ruku k dílu v pravý čas, v době, kdy je toho vskutku nezbytně zapotřebí. Dále: mezi námi je mnoho kolegů a kolegyň, kteří jsou vskutku dětmi velkoměsta, a nepoznali dosud fyzické práce. Domníváš se snad, že bylo na škodu, poznal-li každý z nás, jak vskutku fyzická práce vypadá?

Budou-li znáti všichni vysokoškoláci z národního hospodářství dokonale partii o pohybových studiích, budou umět lépe

zhodnotit fyzickou práci a vážit si jí? Ne, ale přijde-li do praktického života ať doktor či inženýr, který sám poznal, co znamená zaslouženě si odpočinout po vykonané práci, bude mít k fyzické práci jiný poměr. A pak: což i ten měsíc nepřinesl klad, který naprosto přehlížíš? Což se navzájem nepoznají lidé, kteří se jinak poznávají jen náhodně? I kdybych snad podle Tvého tvrzení měl připustit, že výkonem jsme nepřispěli vůbec, tvrdím, že jsme udělali kus dobré práce na poli vzájemného poznání. Oni poznali, že nejsme a nechceme být pány, nad ně povznesenými, my jsme pak zase poznali je, jejich starosti a trampoty. A jistě se budeme podle okolnosti nyní nebo v budoucnu snažit, abychom jim od starosti pomohli!

Je více lidí, kteří srovnávají dnešní pomoc s nasazením za doby okupace. Někteří z nich jsou však upřímnější než Ty: říkají to naplno. Ty zahaluješ svůj názor i citát z amerických politiků (Baruch-Morgenthau). Neobáváš se: nestanou se z nás potulní krajánkové! Možná, že bys rád udělal kariéru jako expert na vysoké škole: ale ani zde Ti nebude vyhověno. Nebudeš nikdy radit nové vstupující kolegům, při jaké práci mají strávit prázdniny! Bude-li o příštích prázdninách zapotřebí naší pomoci, půjde nás mnoho a dobrovolně, a nebude nám naprosto vadit, strávíme-li prázdniny u sedláka, havíře nebo hajného. U nich se budeme cítit dobře, budeme mezi svými!

Vláda republiky vyzývá všechny občany, aby zvýšili pracovní úsilí: nedoléhají tato slova i k Tobě? Domnívám se, že psi trochu dobré vůle si srovnáš látku (ty těžké předměty, které jsi nechával na prázdninách), kterou jsi za měsíc práce na žních zanedbal, do dalších dvou měsíců a zkoušku úspěšně uděláš.

Pokud já sleduji hospodářský život republiky a činnost odpovědných činitelů, dosud nikde jsem neslyšel a nečetl o tom, že «jednoměsíční improvizované brigády» mají stabilizovat pracovní tempo v závodech. Bylo vícekrát řečeno, že jde o okamžitou pomoc v době nejkritičtější. Uvědom si laskavě slovo «pomoc», a nutnost uvedení závodu do normálních kolejí!

My, co jsme šli do šachet, nešli jsme tam radit horníkům, jak mají dělat to nebo ono. Přišli jsme pomoci a pokud to bylo v našich silách, pomohli jsme. A musím Ti říci, že havíři měli moc velký zájem o to, jak studujeme a co tam na těch školách děláme. Hodně podrobně jsme jim vše museli vysvětliti. A řeknu Ti, že mnohdy nás svými všetečnými otázkami přivedli do úzkých. Dovedli se otázat, ale nikdy nevystupovali jako odborníci pro vysokoškolské problémy.

Závěrem bych Ti chtěl říci, kolego Mudrochu, něco o radostném pocitu z vykonané práce. Já jsem člověk jako Ty. Po první šichtě mně ruce jen brněly, nemohl jsem se narovnat (mimo chodem jsem pracoval ve sloji vysoké 80—120 cm), na kolena jsem si při umývání nemohl ani sáhnout, a lopata se rázem stala téměř mým největším osobním nepřitelem. Vydržel jsem to první týden a pak už to šlo. Víš, kdy jsem měl největší radost? Po prvé, když předák po šichtě vzešoval, že «ti inženýři (tak nám havíři všeobecně říkali) dněska nahazali přes šest vuzků». Po druhé, když můj havíř prohlásil, že jsem sice někdy dost nešikovný, ale že bych u něj mohl zůstat pořad. Ze už si na mne zvykl, a že udělám skoro tolik, jako každý druhý.

Tak vidíš, kolego Mudrochu, Ty nadáváš, že jsi přišel o měsíc, a já jsem rád, že jsem poznal naše havíře při nejtěžší práci a mohl jim pomoci. Tentokrát ta pomoc nebyla ještě příliš valná. Ale půjdu-li ještě jednou do šachty, budu si vědět s lopatou rady hned od počátku.

Buď zdrav a hodně úspěchu v zameškaném studiu, kolego Mudrochu!

Miroslav Slíva, posluchač VŠO

O nový životní styl

Vážený pane redaktore,

Jsem rád, že můj článek «O nový životní styl» vzbudil odezvu článkem p. B. Brouka. Nezáleží na tom, že to je odezva právě na můj článek; záleželo mi na tom, aby se o tom vůbec přemýšlelo a diskutovalo. Napsal jsem článek proto, že jsem měl — a ještě stále mám — obavu, že se příliš irpně poddáváme změnám ve svém způsobu života, které nám přinášejí porevoluční poměry, místo abychom se snažili aktivně zasáhnout a opravdu plánovat, jak požaduje p. Brouk. Proto jsem jen nadhodil několik příkladů, i když jsem si byl — jak jsem ostatně upozornil — vědom jejich neúplnosti.

Nebude patrně nijak na škodu, když budou muži poněkud více připoutáni k vlastní domácnosti, než po první válce. Jestliže čeho potřebujeme opravdu naléhavě, je to především obnova rodiny. Nesvedli bychom ji však, kdybychom v roce 1946 nebo ještě později nechali ženu pracovat zastaralými pracovními metodami, které vyžadují daleko více času, než souhlasí s technickým pokrokem i s věcnou potřebou. Nesvedli bychom ji však ani tehdy, kdybychom místo jednoho otroka zapřáhli do káry dva, poněvadž oba by cítili svou otročinu jako pětice; a nebudeme se přece ptát o tom, že dnešní práce v domácnosti, zvláště s malými dětmi, je otročina, a to otročina většinou zbytečná. Nic bych si tedy nedělal z toho, kdyby ženy byly poněkud uvolněny od práce v domácnosti a nebál bych se, že by se osvobené hospodyně ještě více věnovaly více nebo méně nezapjnému společenskému životu, jestliže budeme rozumně a záměrně postupovat. Budeme potřebovat uvolněný čas svých žen pro práci v továrnách, kancelářích, dětských domovech a vědeckých ústavech. Potrvá patrně ještě příliš dlouho, než bude jejich čas

tak laciný, aby jej mohly promarnit v nezapných zábavách; druhý příjem v rodině je a dlouho bude příliš nezbytný ke krytí závažných potřeb.

Jsem rozhodně také stoupencem mínění, že nový život musí být plánován. Zatím však, bohužel, není o tomto plánování ani potuchy; necháváme se zatím postřikovat okolnostmi. Není sporu o tom, že bude užitečnější, a že je dokonce nutno, abychom se neomezili na tuto trpnou úlohu. Je však zajímavé, že i v této trpné úloze se dostáváme k novému způsobu života, i když s většími obětmi a menšími výhodami, než při plánovitém postupu; právě tato skutečnost je dokladem, jak nutný je nový životní sloh a jak je přímo diktován okolnostmi. To ovšem neznamená, že by tato automatická vývoje byla ideálem, k němuž směřujeme; ten si musíme stanovit sami a po podrobném prozkoumání sil, jež jsme jinými opatřeními uvedli do pohybu. V tom se s p. Broukem shodují. Jen aby se s námi shodovali také jiní, v jejichž moci je plánování nového života uskutečnit.

Dr. Vladimír Minářik

Žena o novém životním stylu

Vážená redakce!

Dovolují si učinit několik poznámek k článku p. B. Brouka o novém životním stylu.

Jsem žena v domácnosti, kterých se pravděpodobně nové změny budou nejvíce dotýkat.

Zdá se mi paradoxní, že nový životní styl, který má poskytnouti všem zvýšenou životní úroveň, se zakládá na omezení potřeb jednotlivce. U většiny lidí nelze vůbec mluvit o zbytečně zveličených potřebách, přihlídneme-li k těm nejzákladnějším potřebám, jako jest jídlo, bydlení a osázení. Stať o reprezentacím nábytku se v naší republice týká jen snad nepatrně menšiny obyvatelstva. V našich malých domácnostech, kterých je většina, se věci neodkládají podle toho, jsou-li v módě či nikoliv, ale používají se tak dlouho, dokud mohou sloužit svému účelu, někdy ještě déle.

A přece je jistě hodně lidí, kteří by třeba své zařízení rádi vyměnili nebo doplnili něčím novým, ne kvůli módě, o kterou se v nejbližších lidových vrstvách příliš nestarají, ale z prosté touhy po hezké nové věci.

A inspirovat se při tvoření nového stylu na cizích a třeba i nejczokrajnějších vzorech? Myslím, že přirozeným základem by měla být sama příroda a život v ní.

O tom, zda prospívá dětem nejlépe osobní péče matek, může mluvit každý ze své vlastní zkušenosti. Myslím, že osobitou péčí o každého jednotlivého člena rodiny nemůže nahradit nikdy cizí lhostejná práce. Vezměme na příklad vyplňování drobných přání při úpravě jídla každému členu rodiny zvlášť, svědomitou péčí při onemocnění atd., zkrátka všechno to, co činí domov domovem. Ke každé své práci přidává žena i kus svého srdce, což je vyloučeno při činnosti neosobní.

Pisatel poukázal na poučení z Ameriky, kde ženy jsou zmechanisováním své domácnosti osvozeny od většiny prací a takto získaný volný čas věnují nezapnému společenskému životu. Tomu by se dalo jistě zabránit podchycením volného času žen k jejich sebezvědomění. Stroje sice usnadní provoz v našich domácnostech, ale přesto zůstává ještě tolik povinností, zvláště při výchově dětí, že se nemusíme obávat, při současném řízeném hospodářství, amerických poměrů.

Byla jsem zaměstnána jako dělnice v průmyslu a po svém sňatku jsem jen v domácnosti a vím tedy z vlastní zkušenosti, že po určité době jsem neměla pro sebe ani chvíli volnou. Nezbyval čas ani na přečtení novin a na knihu nebylo ani pomyslení. Pokud jde o rekreaci, četla jsem v jednom časopise, že budou vybudována společná rekreační střediska, do kterých se bude společně jezdit a kde se budou tančit nové národní tance. Nuže, z této představy reakce jde na mně hrůza. Nevím, je-li v našich poměrech nutno budovat společná rekreační střediska nebo snad dokonce měnit tak zvané nedělní zřízení. Snad to má svůj význam v zemích, kde mají několikamilionová města, ale ne u nás, kde kromě jednomilionové Prahy jsou města mnohem menší.

O kolektivním domě jakožto experimentu sám pisatel má obavu, že by se mohl neosvědčit, kdyby byl obydlen nevhodnými nájemníky atd. Ale kde dnes vzít nájemníky vhodné? Snad je musíme nejdříve vychovat. Se svého stanoviska, jakožto odborník, má pisatel v mnohém pravdu, ale myslím, že k uskutečňování tak dalekosáhlých změn je třeba dlouhé výchovy.

Obávám se, aby náš nový život nebyl příliš uniformní a šedý. Každý budovatel nového životního slohu nevěnuje veškerou svou péči kolektivu, zapomínáje přitom, že to jsou drobné radosti a potěšení jednotlivce, které v souhrnu činí jeho život šťastným.

Marie Bergmanová, Kladno

Agraria redíviva?

Vážená redakce!

Pan K. M. se chce tvářit, jakoby svou věc proti Jednotnému svazu českých zemědělců již vyhrál. Oslavný sloh je pěkná věc, slouží-li pravdě, běda však, jestliže tomu tak není. Budeme tedy hájit svou věc prostými slovy, ale věcně.

Nejde o maso na černo, nýbrž o Jednotný svaz českých zemědělců. Kdyby byl pan K. M. psal třeba na pěti stránkách Dneška o maso na černo, nebyl by našel pravděpodobně odpůrce a nebyli bychom se vůbec ozvali. O černém obchodě byly napsány stovky článků, my jsme je přečetli, souhlasili plně s každým slovem, ale nepolemisovali, protože není o čem polemisovat tam, kde je pouze jedna obecně uznávaná pravda. Ozvali jsme se proto, že pan K. M. tvrdil, že Jednotný svaz českých zemědělců podal svůj návrh jedině proto, aby v duchu bývalé agrární politiky udržel nynější malé příděly masa a aby zemědělci mohli trvale žít z černého obchodu. Pan K. M. se diví, že tohle považujeme my a s námi jistě každý člověk za útok a to útok neoprávněný. Je sice pravdou, že letos v srpnu jsme měli úmorná vedra. Tim však nebyl vinen meteorologický ústav, který nám to ráno hlásil. A tak není vinen ani JSCZ tím, že máme černý obchod s cigaretami, benzinem, uhlím, gumou, kvalitními látkami, černé ceny platíme za boty u ševce a za vymalování bytu. Dokonce se platí i černé mzdy, a to už je co říci. Pan K. M. se nás snad zeptá, koho že tedy má vlastně postihnout. Rozhodně ne zemědělský, hostinský, obchodnický a nevím jaký jiný stav, jako celek, ale každého číšníka, řezníka, obchodníka zvlášť, Františka Vopršálka nebo Josefa Stehlika, je-li šmelinářem. A také ovšem Petra nebo Pavla Mareše, kupující na černo jako konsument. A nebudeme daleko pravdy, odhadneme-li počet rodin, které žijí nikoliv jen z přídělu, na 70, snad i 90 procent.

Na to nám namítne pan K. M., že ubohý konsument nemůže nic dělat, chce-li jíst. To právě říkáme my o zemědělcích, aniž bychom chtěli hájit šmelináře, že k prodeji dobytka sahají v kritické tísní, neboť nemají sice nadbytek dobytka, ale zoufalý nedostatek pracovních sil, píce a krmiv, i peněz, aby si mohli koupit potřebné nářadí a stroje. Článek pana K. M. vyvolává velké pobouření mezi zemědělci, zejména v pohraničí. Není divu. Na Podbořansku jsou hospodářství, kde na 100 krav a 80 vepřů je zemědělec sám se svou ženou. Tito lidé říkají v zoufalství, že dobytek pobíjous. Oni to neudělají, ale dobytek patrně zchátrá. To je škoda nejen pro dotyčného zemědělce, ale i pro národní výživu.

Pan K. M. bude s námi jistě souhlasit, řekneme-li, že je lepší proti černému obchodu pracovat, než psát články, předcházet přičinám a nikoliv zápasit s důsledky. Návrh JSCZ na dovoz krmiva místo dobytka byl podán již 2. dubna t. r. Byl přednesen na veřejné konferenci živočišné výroby, již se zúčastnili i zástupci tisku. Byl uveřejněn v ZZ již 3. června. O zprávě Z. N. jsem se dozvěděl až z polemiky pana K. M., protože v době jejího uveřejnění jsem byl na dovolené. Nemohl jsem tedy nic prozradit a neplyne z mé odpovědi, že JSCZ publikoval zprávu o své akci, až si byl jist, že vláda jeho volání vyhověla a dovoz dobytka z UNRRA zakázala. V krátké větě jsou tři nepřesnosti: Nejde o vládu, ale ministerstvo zemědělství, nebylo vyhověno, a nejde o zákaz dovozu, nýbrž o žádost, aby dovoz byl nahrazen jiným zbožím. A poněvadž důsledky z návrhu JSCZ se neuskutečnily, a podle tvrzení pana K. M. černý obchod masem bují, je patrné, že návrh JSCZ na to nemá vůbec vlivu.

O vztahu poměrů u nás a na Slovensku si může každý myslet co chce a rozhodnout, zda je to absurdnost či groteska, nebo tragédie. Ono by těch grotesek bylo víc. Na př. ta, že není to tak dávno, co jsme z omezených našich stavů přesunovali dobytek na Slovensko, a nyní nás Slovensko žádá, abychom převzali jeho přebytek masa. Není však groteskou, seberou-li naše orgány nebo jsou oprávněny sebrat na moravskoslovenské hranici maso, převážené ze Slovenska, protože je to konec konců jen jedna z forem černého obchodu. Věcně lze podotknout, že to, co si může dovolit zemědělské Slovensko, nemůžeme si dovolit my s milionovou Prahou, desítkami velkých měst a průmyslovými oblastmi Ostravska, Kladenska a Plzeňska. Ostatně nechoďme pro vzory jen tam kde se nám to náhodou hodí, povšimněme si na př. Anglie nebo exportní Kanady, která zavědla dva bezmasé dny v týdnu.

Pan K. M. žádá vysvětlení o ceně. Výkupní cena skotu činí 13 až 21 Kčs za kg živé váhy. Průměrně dostane však zemědělec od obchodníka 15 až 16 Kčs, máme však zjištěné případy, že zemědělec dostal také jen 9,60 Kčs. Propočteme dojdeme k číslu 4500 až 7000 Kčs za kus o váze 450 kg, což je méně, než činí dovozní za kus t. j. 6000 až 12.000 Kčs, podle toho, kudy je doprava řízena a jak dlouho trvá. Znají bychom špatně naše obchodníky s dobytkem kdybychom věřili, že jsou ochotni nabízet našim zemědělcům více, než činí úřední cena, když dobře vědí o tísní zemědělce a důkladně ji využijí. Machinace s vahou, o nichž píše pan K. M., nejsou možny u družstev, jejichž prostřednictvím uvědomělý zemědělec prodává, a u obchodníků s dobytkem, se tato snaha, jak jsme zjistili, skutečně objevuje, nikoliv ovšem proto, aby zemědělec dostal 20 nebo 30 kg masa, nýbrž proto, aby se mu o těch 30 kg mohlo méně zaplatit.

Jestliže něco k tvrzení o protidůvodnosti JSCZ. S prominutím, to je směšné. Pak jsou protidůvodnými i Ústřední rada odborů, ÚRD, ministerstva, vláda, prostě všichni, kdo s JSCZ spolupracují. A kdo je ten lid? Je to pan K. M. a jemu podobní, včetně 2000 velkoobchodníků s dobytkem, a 200 velkořezníků, kteří volají po volném obchodě s masem nikoliv proto, aby pomohli konsumentovi, nýbrž proto, aby si mohli plnit kapsy bezpracným důchodem, nebo jsou tím lidem statistice zemědělců a dělníků?

J. J., redaktor tiskového oddělení JSCZ



Svět knih

KULTURNÍ ZPRÁVODAJ

František Halas:

PRAZE

Malověrní Čas kostičerný
jí jenom krásu dal
a z polí stenných křik

Iluminoval
kamenné texty portálů a zdí
Tak bude vždy
Malověrní
Tak bude vždy

Za vraty našich řek
zní tvrdá kopyta
za vraty našich řek
kopyty rozryta
je zem
a strašní jezdcí Zjevení
mávuají praporem

Je lehké listí vavřínek
a těžký padlých stín

Já vím Já vím

Jenom ne strach Jen žádný
strach
takovou fugu nezahrál sám
Sebastian Bach
až přijde čas až přijde čas

Kůň bronzový kůň Václavův
se včera v noci třás
a kníže kopí potěžkal
Myslete na chorál
Malověrní
Myslete na chorál

Ze sbírky »Torso naděje.

Život je příliš krátký na to, aby byl malý.

BENJAMIN DISRAĚLI

Winston Churchill:

**MNICHOV PO DVOU LETECH
POSELSTVÍ ČECHŮM
A SLOVÁKŮM
29. ZÁŘÍ 1940**

Ve 4. čísle Dnešku přinesli jsme na tomto místě překlad projevu Winstona Churchilla ze dne 5. října 1938, v němž bitce kritizuje maichovskou politiku tehdejšího předsedy vlády, Neville Chamberlaine. Dnes vyjímáme z Churchillových projevů, jeho první díl vyjde v nejbližší době knižně pod názvem „Dobrá i ta, prozřensnou k druhému výročí Mnichova.

Dnes je druhé výročí mnichovské dohody data, na něž svět bude vždy vzpomínat pro tragickou obět, kterou přinesl československý lid v zájmu evropského míru. Naděje, jež vzbudila tato dohoda v srdcích civilizovaného lidstva, byly rozbity. Za šest měsíců zrušili nesvědomití muži, kteří řídí osudy Německa, všechny slavnostní sliby a zničili dohodu s bez-

ohledností, která odkryla celému světu pravou podstatu jejich bezuzdné cílizadosti. Ochrana, kterou vám Hitler vnutil, byla klamem a pláštikem přivtělení vaší kdysi tak kvetoucí země do tak zvané větší říše. Místo ochrany vám přinesl pouze morální a hmotné zpusotošení a dnes stoupenci onoho velkého a snáselivého humanisty presidenta Masaryka jsou pronásledováni se záměrnou surovostí, která má málo příkladů v moderních dějinách.

V této hodině vašeho mučednictví zasílám vám toto poselství:

Bitva, kterou my dnes ve Velké Británii bojujeme, není pouze bitvou naší. Je to také vaše bitva, ba je to bitva všech národů, které dávají přednost svobodě před bezduchým otroctvím. Je to boj civilisovaných národů za právo žít vlastním životem a způsobem, jaký si samy zvolily. Představuje pudový odpor, který lidstvo má k tyranii a neosobnímu universalismu. V celých dějinách žádný evropský národ neukázal větší životnost než váš a dnes opět

váš lid podal nesčetné důkazy své odvahy v protivenství. Zde v Británii jsme přivítali s pýchou a vděčností vaše vojáky a letce kteří přišli nebezpečnými cestami, aby se zúčastnili s úspěchem stále vzhřím této bitvy o Velkou Británii, která je také bojem o Československo. O nic méně upřímný není náš obdiv k těm Čechům a Slovákům, kteří dávají v sázku životy a ještě více než životy na domácí frontě, aby vzněcoali odpor proti utlačitelům tak krutému a bezcitemnému.

Právě proto, že oba bojujeme o zásadní podmínky lidského slušného života, jsme rozhodnuti, že ani náš boj, ani váš boj nebude marný. Proto jsme také odmítli uznati jakékoliv brutální výboje Německa ve střední Evropě a kdekoliv jinde; proto jsme uvítali zatím jen československou vládu v této zemi a proto jsme učinili obnovu československých svobod jedním ze svých hlavních válečných cílů. Pevností a rozhodností, dvěma vlastnostmi, jež naše národy stejně sdílejí, dosáhneme těchto cílů. Buďte dobré mysli, hodina vašeho osvobození přijde. Duše svobody jest nesmrtelná; nemůže zahynout a nezahyne.

FEUILLETON

Ve tmě prošli lesem a vyšli na úzké sedlo na vrcholu kopce. Všichni měli těžký náklad a stoupali jen zvolna. Také koně nesli rance, přivázané k sedlům.

— Můžeme to zahodit, když to bude třeba, řekla Pilar. — Ale s tím, jestli to budeme mít, uděláme nový tábor.

— A zbytek streliva? otázal se Robert Jordan, když přivazovali tlumoky.

— V těch sedelních pytlích. Roberta Jordana tížil těžký tlumok, límeček kabátu se mu zafezával do krku pod tíží kapsy, plných granátů, cítil těžkou pistolí u boku a kapsy kalhot se nadouvaly zásobníky tommy-gunu. V ústech měl příchut kávy; v pravé ruce nesl tommy-gun a levou si uvolňoval límeček kabátu, aby ulehčil tah řemenů tlumoku.

— Inglés, řekl mu Pablo, který krácel ve tmě těsně vedle něho.

— Co je?

— Ti lidé, které jsem přivedl, se domnívají, že to bude

mít úspěch, protože jsem je přivedl, řekl Pablo. — Neřekj nic, co by je zklamalo.

— Dobře, řekl Robert Jordan. — Postarejme se, aby to byl úspěch.

— Mají pět koní, sabes? řekl Pablo opatrně.

— Dobře, řekl Robert Jordan. — Všichni koně budou pohromadě.

— Dobře, pravil Pablo, a nic víc.

Myslím, že ses na cestě k Tarsu přece jen neobrátíš na pravou víru, Pablo, pomyslíl si Robert Jordan. Ne. Už to, že ses vrátil, byl zážrak. Nemyslím, že bude nějaký problém, jestli tě mají prohlásit za svatého.

— S těmi pěti muži se postarám o dolní hlídku, jak to měl udělat Sordo, řekl Pablo. — Přestříhnu vedení a pak ustoupím k mostu, jak to bylo ujednáno.

O tom jsme mluvili před desíti minutami, pomyslíl si Robert Jordan. Proč asi...

— Je možnost dostat se do Gredos, řekl Pablo. — Vážně, přemýšlel jsem o tom moe.

Mně se zdá, že ti v posledních několika minutách znova zapálilo, řekl si Robert Jordan. Měls nějaké nové zjevení. Ale nepřesvědčíš mne, že se to týká i mne. Ne, Pablo. Nechtěj ode mne, abych věřil tolik.

Od chvíle, kdy Pablo vešel do jeskyně a řekl, že přivedl pět mužů, bylo Robertu Jordani pořad lépe. Zdálo se mu, že návrat Pablův prolomil kruh tragedie, který jako by je všechny obepínal od chvíle, kdy napadl sniž, a když se teď Pablo vrátil, cítil, ne že by se mu vracelo štěstí, protože ve štěstí nevěřil, ale že nastal obrát k lepšímu a že teď je celá věc možná. Místo aby byl přesvědčen o neúspěchu, cítil, že v něm stoupá vlna důvěry, tak jako se pneumatika zvolna naplňuje vzduchem, vhaněným do ní-ruční pumpou. Nejprve jedva znatelně, jako když se gumová hadice začne pohybovat pod tlakem, ale pak vytrvale, tak jako stoupá přliv, nebo míza pod korou stromů, až pocítil zcela určitě, že oba mizí a že se mění v pocit skutečné-

ho štěstí, jak se často před akcí stává.

To byl největší dar, který mu umožňoval, že se hodil pro válku; schopnost nezlehčovat ale pohrdat jakýmkoli možným nezdařem. Tuto schopnost ničila jen přemíra odpovědnosti za jiné, nebo nutnost podniknout něco, co bylo špatně připraveno nebo špatně promyšleno. Protože v takových případech nebylo možno špatný konec či nezdar přehlížet. Osobní nebezpečí nebylo možno přehlížet. Věděl, že on sám nic neznamená a věděl, že smrt není nic. To věděl tak dobře, jak neví, co. V několika posledních dnech poznal, že on a ještě někdo mohou znamenat všechno na světě. Ale v hloubi duše věděl, že to je výjimka. To nám bylo dáno, pomyslíl si. V tom jsem měl nesmírné štěstí. Bylo mi to dáno možná proto, že jsem o to nikdy nežádal. To mi nikdo nemůže vzít a nemohu to ztratit. Ale to už je teď pryč, teď je ráno a zbývá jen naše práce.

A ty, řekl si, jsem rád, že se ti vrací trochu toho, co ti na

NOVÉ KNIHY

K druhému vydání Stránského Hevorů k domovu. Kniha londýnských projevů ministra dr. Jaroslava Stránského byla po svém prvním vydání v několika dnech rozebrána. Politicky a mravní význam těchto projevů byl oceněn četnými referáty v denním tisku. Dnes přetiskujeme článek Pavla Eisnera ze Svobodného zítřku, v němž je kniha Jaroslava Stránského hodnocena po stránce jazykové kultury.

Česká literatura politická a memoárová nevyuniká vášnosti dikce. Příčina je v tom, že se jazyková prokultivovanost u nás omezuje na beletristy. Výjimka je málo; měrou zvláště pozoruhodnou se tomu zákonu vymyká kniha Jaroslava Stránského. Jde o projevy rozhlášené ty však mají své zvláštní zákonitosti dikce; smířit je s náležitostí dobré prózy psané je zvláštní umění, zvláštní schopnost a dar. To vše je zde splněno. Není to dikce ani vyžáblá, ani otlá; dovede střídat rytmy a metra (ale zajisté — každá vyšší próza má svá »metra«); klade větu nerozvitou, kde je žádoucí, a klene souvětí, kde si ho žádá myšlenka a vnitřní k. text; zná se v umění věd úvodních a zná se v rešerských tajích vět »oponových«. Autor této knihy ví, že jazyková správnost, o sobě prospěšná jako kartáč na šaty, než vnikneme do společnosti, není ještě umění slohu. Je to jedním slovem dikce pracovní, jak říkají Francouzi, výtvor jazykového sluchu velmi citlivého, velmi bdělého, a zároveň produkt inteligence musické. Vznikají tak věty vyprofilované v dokonale plastický tvar. Příklad za sta jiných:

... Hitler gigantické osobnosti rozumové omezenosti, citové tuposti a mravního chámství... nestvůrné neutrum, nešťastí lidského pokolení, muka duší a těl, jatka národů a plemen.

Zde je — v jediné větě zdárná ražba »mravní chámství«; narážka na jedno slavné antické dictum (delicium generis humani); další narážka na tělesnou zřádnost Hitlerovu, a toto »neutrum« se ihned demonstruje prolutím do antikristovských neuter »muka a jatka«. Je to všechno svým bohatstvím zrovna na pomezí rozhlášené únosnosti a není pochyby, že si mnohou jemnost uvědomíme teprve teď při čtení. Krásná kniha.

Kniha o Praze a Čechách ve Švýcarsku. Hudební skladatel a spisovatel Marcel Bornand napsal knihu »La symphonie en gris«, pojednávající básničky o krásách Prahy, o české hudbě a kultuře. Kniha vyjde v ženevském nakladatelství Perret-Gentil. K. i.

O Lidicích přinesl dlouhý článek jeden z největších stockholmských deníků »Dagens Nyheter« z pera spisovatelky Gurli Hertzman-Ericsonové, která před časem Lidice osobně navštívila. Zdůrazňuje v něm omyl těch, kdo je chtěli vymazat z knihy dějin, neboť Lidice budou žít nejen snad jako epitaf lidského barbarství, ale také jako důkaz toho, že národ který chce žít a který svou krví a svými životy hájí své dědictví, nikdy nezemře.

Výstava československého odboje v Jugoslavii. Na září letošního roku se připravuje výstava československého odboje v Bělehradě v místnostech výstavního pavilonu na Kalemegdanu. K. i.

Čínský spisovatel Lao Se o svém románu »Rikša«. Čínský spisovatel Lao Se, jehož román »Rikša« měl neobyčejný úspěch v Evropě i Americe (překlad vyjde také česky), vykládá v »China Magazine«, jak psal tento román. Znal dobře tradiční literaturu čínskou, romány z dynastie Tang a »Neoficiální kroniku literátů« od Džu Lin Wai Ši-ho, ale přesto se rozhodl nenapodobit tradiční formu. Z evropské literatury znal jen pohádky a Dickensovy romány »Nicholas Nickleby« a »Klub Pickwicků«, které mu dodaly odvahu, aby psal svůj příběh bez pevné, určité formy, jak ho napadne. Psal prý, veden soucitem s lidským utpením a dívaje se na svět napolo s nezávěsť a napolo se smíchem. K. i.

Návštěva z Holandska. Do Československa přijel na několikadenní studijní pobyt profesor W. Valk s paní, známý holandský publicista z Amsterdamu. Účelem jeho zájezdu je studium češtiny a nynějších politických, hospodářských a kulturních poměrů, o nichž připravuje politicko-kulturní publikaci v holandštině. Prof. Valk je dávným přítelem našeho národa. Již dávno před válkou dojížděl k nám pravidelně rok co rok, takže předválečné Československo poznal dokonale. Napsal o nás několik publikací, dnes už vesměs rozebranych, a více než 300 článků vyšlo z jeho pera v holandském denním i revuálním tisku. Za tuto činnost byl prof. Valk vyznamenán čs. vládou řádem Bílého lva. Nynější pozornost prof. Valka je zaměřena na revoluční změny u nás které v mnohem ohledu poznamenaly tvářnost první republiky. Prof. W. Valk přijel k nám také jako tajemník Nizozemsko-československého spolku, který tam byl obnoven v květnu t. r. Na-

vázal už osobní styky s některými členy Společnosti československo-nizozemské v Praze, s nimiž pojednal o nejbližších úkolech a o vzájemné výměně kulturních hodnot obou zemí. Prof. W. Valk s paní jsou hosty ministerstva informací. K. i.

Mickiewiczovy oslavy v Moskvě. Moskva, (IP) V souvislosti se 120. výročím pobytu polského básníka v Moskvě uspořádá Věslovanský výbor a městská rada v Moskvě dne 25. srpna t. r. slavnostní akademii za účasti významných osobností sovětského veřejného i literárního života. Jedna z ulic, kde Mickiewicz bydlil, bude přejmenována na ulici Adama Mickiewicze.

Schůze PEN-clubu v Anglii. Londýn, (IP) 18. září t. r. sejdou se ve Francouzském institutu v Kensingtonu členové PEN-clubu, aby pohovořili o výsledcích mezinárodního kongresu PEN-clubu, který se konal v červnu t. r. ve Stockholmu. Předsedou této schůze bude dr. P. C. Snow.

Nejspornějším ze všech bodů, předložených kongresu, je návrh holandského delegáta, aby PEN-cluby různých zemí si navzájem vyměnily seznamy »spisovatelů, kteří byli vyloučeni nebo shledáni nežádoucími ve svých vlastních ústředích«, tak, aby těchto osobám bylo zneemožněno »pokračovat v práci v jiné zemi nebo si přivlastnit postavení, jaké by nesměly mít ve vlasti«. Tento návrh byl kongresem přijat přes značný odpor britského delegáta a generálního tajemníka PEN-clubu Harmana Oulda. Zdá se, že zářijová schůze tento návrh neschválí. Holandský návrh neříká, že seznam má být veřejný.

chvíli tolik chybělo. Ale tam vzadu ti bylo zle. Chvíli jsem se za tebe pořádně stydl. Jenže já jsem byl ty. Tam nebylo žádné já, které by tě bylo mohlo soudit. Oba jsme na tom byli stejně mizerně. Ty i já, oba. Teď však pojd. Přestaň uvažovat jako pominutý. Teď hezky jedno po druhém. Už jsi zase v pořádku. Ale poslyš, na to děvče nesmíš myslit celý den. Nemůžeš ji teď nijak chránit, než že ji necháš co možná vzadu a to také uděláš. A můžeš-li věřit na záznaky, bude tu spousta koní. Nelepš, co pro ni můžeš udělat, je, že budeš s prací rychle a dobře hotov a zmizíš odfud. Budeš-li na ni myslit, bude ti to při tom jen překážet. Proto na ni nemysli.

Po této úvaze se Robert Jordan zastavil a počkal, až k němu došla Maria s Pilar, s Rafaelom a s koněmi.
— Hoj, guapa, řekl ve tmě.
— Jak se ti vede?
— Dobře, Roberto, řekla.
— Ničím si nelam hlavu, řekl a, přechodiv tommy-gun do

levé ruky, položil jí ruku na rameno.

— Ne, řekla.
— Vše je velice dobře organizováno, řekl jí. — Rafael s tebou počká u koní.
— Radši bych byla s tebou.
— Ne. U koní budeš nejužitečnější.

— Dobře, řekla. — Budu tam.
Jeden z koní náhle zaržal a s paseky pod skalní rozsedlinou mu odpověděl jiný zaržáním zakončeným pronikavým trilkem.

V temnotě před sebou viděl Robert Jordan skupinu nových koní. Pospíšil si a dorazil k nim současně s Pablem. U koní stáli muži.

— Salud, řekl Robert Jordan.
— Salud, odpověděl do tmy. Jejich tváře nebylo vidět.
— Tohle je ten Inglés, který půjde s námi, řekl Pablo. — Ten dynamitník.
Nikdo neodpovídal. Možná, že ve tmě přikývl.
— Půjdem, Pablo, řekl konečně jeden z mužů. — Brzo bude světlo.

— Přinesli jste granáty? otázal se jiny.

— Spousty, řekl Pablo. — Vezmete si, až opustíme koně.
— Pojďte tedy, řekl jiny.
— Čekáme tu už celou noc.

— Hola, Pilar, řekl, když se žena objevila.

— Que me maten, není-li to Pepe, řekla Pilar chraptivě. — Jak se máš, pastýři?

— Dobře, řekl muž. — Dentro de la gravedad.

— Na čem to jedeš? otázala se Pilar.

— Na Pablově slváku řekl muž. — To je kůň.

— Pojd už, řekl jiny muž. — Pojďte. Nemá to cenu tady žvanit.

— Jak se máš, Elicio? řekla Pilar, když muž nasedl.

— Jak se mám mít? řekl hrubě. — Pojd, ženská, na nás čeká práce.

Pablo nasedl na vysokého hnědáka.

— Drž hubu a pojd za mnou, řekl. — Zavedu vás na místo, kde necháme koně.

Z knihy E. Hemingway: Komu zvoni hrana, který právě vyšel.

Mladistvé básně
našeho velikého
epika a dramatika
KAREL ČAPEK
VZRUŠENÉ
TANCE

Třibarevný frontispice
Eduarda Miléna.
Cena 60 Kčs.

U všech knihkupců
Fr. Borový, Praha